

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Monika Rita Hercíková

Soudní soustava ČR

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Hřebejk, Ph.D.

Katedra ústavního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 10.03.2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 151.628 znaků včetně mezer.

Monika Rita Hercíková

V Praze dne 10.03.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce JUDr. Jiřímu Hřebejkovi, Ph.D. za odbornou pomoc a vedení při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vymezení základních pojmů.....	8
1.1. Soudnictví.....	8
1.2. Principy soudnictví.....	8
1.3. Moc soudní.....	9
1.4. Soudy.....	10
1.5. Soudní soustava.....	10
1.6. Související pojmy.....	11
1.6.1. Soudce.....	11
1.6.2. Samosoudce.....	11
1.6.3. Přisedící.....	11
1.6.4. Pravomoc.....	11
1.6.5. Příslušnost.....	11
2. Nástin historického vývoje soudnictví na našem území.....	13
2.1. Vznik Československé republiky.....	13
2.2. Ústava z roku 1920.....	14
2.2.1. Období nesvobody (1938-1945).....	17
2.2.2. Obnovení Československé republiky.....	17
2.3. Ústava z roku 1948.....	19
2.4. Ústava z roku 1960.....	22
2.4.1. Československá federace.....	24
2.5. Ústavní zákon číslo 155/1969 Sb.	25
3. Ústava České republiky (ústavní zákon číslo 1/1993 Sb.).....	27
3.1. Ústavní změny po listopadu 1989.....	27
3.2. Změny v soudnictví po listopadu 1989.....	27
3.3. Východiska pro vznik Ústavy z roku 1993.....	28
3.3.1. Moc soudní.....	29
3.3.2. Ústavní soud.....	33
3.3.3. Soudy.....	36
4. Ústavní soud.....	40
4.1. Historický vývoj Ústavního soudu.....	40
4.2. Ústavní soud ČR.....	42
4.2.1. Soudce Ústavního soudu.....	44
4.2.2. Organizace Ústavního soudu.....	45
4.3. Průběh řízení před Ústavním soudem.....	46
4.4. Obecná ústavní stížnost.....	49

5. Obecné soudy.....	53
5.1. Soudcovské rady.....	53
5.2. Funkce soudce	55
5.3. Funkce přísedícího.....	59
5.4. Soustava obecných soudů.....	62
5.4.1. Nejvyšší soud	62
5.4.2. Nejvyšší správní soud.....	65
5.4.3. Vrchní soudy	67
5.4.4. Krajské a okresní soudy	69
Závěr.....	73
Seznam použitých zdrojů	75
1. Seznam použité literatury.....	75
2. Seznam použitých internetových zdrojů	76
3. Seznam použitých právních předpisů	76
4. Seznam použité judikatury.....	77
Název diplomové práce v českém jazyce.....	78
Abstrakt	79
Klíčová slova.....	80
Název diplomové práce v anglickém jazyce	81
Abstract	82
Keywords	84

Úvod

Problematika soudní soustavy ČR, potažmo postavení soudů obecně v rámci dělby moci, je a v každé době bude, dle mého názoru, tématem aktuálním, jelikož bez zajištění řádného fungování soudů by byl zcela popřen jeden ze základních pilířů právního státu.

Mnou zvolené téma: “Soudní soustava ČR“ je poměrně obsírné. Záměrem mé práce je podat základní ucelený pohled na organizaci soustavy soudů a zároveň přinést bližší poznatky o obsazování a fungování jednotlivých soudů. Soustava soudů v ČR je v současné době dělena do čtyř stupňů, a to na soudy okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud, jakožto vrcholný orgán soustavy obecných soudů. Mimo tuto soustavu obecných soudů stojí Ústavní soud, jakožto soudní orgán ochrany ústavnosti.¹

Současná podoba soudní soustavy do jisté míry vychází z organizace justičních orgánů v období tzv. první republiky. Z tohoto důvodu věnuji úvodní kapitulu své práce historickému vývoji soudnictví na českém území od vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 do současnosti. Reflexí na prvorepublikovou úpravu soudní soustavy je částečně i závěr práce, který je orientován na komparaci stávající podoby soudní soustavy právě s úpravou z období první republiky.

V navazující části práce, 3. kapitole, se zabývám ústavním zakotvením soudů, a to jak soudů obecných, tak Ústavního soudu, kterému je vyčleněna i následující kapitola mé práce. Součástí 3. kapitoly je rovněž výčet ústavních záruk výkonu funkce soudce: nezávislost, nestrannost, neodvolatelnost, nepřeložitelnost.

Samostatnou 4. kapitulu věnuji Ústavnímu soudu záměrně z důvodu jeho zvláštního postavení, které vyplývá již ze samotného dělení hlavy IV. Ústavy České republiky na Ústavní soud a soudy. Přes relativně dlouhou historii ústavního soudnictví na českém území, kterou zmiňuji v úvodní části této kapitoly, je možné hovořit o ryze abstraktní i konkrétní kontrole ústavnosti norem a incidentní kontrole ústavnosti jakožto hlavních úkolech Ústavního soudu teprve od vzniku Ústavního soudu České republiky, konstituovaném na základě ustanovení článku 83 Ústavy České republiky.

Závěrečnou část práce, 5. kapitolu, věnuji soudům obecným, úvodem postavení soudcovských rad, funkcím soudců a přísedících, především požadavkům, které musí konkrétní soudce splňovat ke svému jmenování, respektive přísedící ke svému ustanovení, samotnému aktu jmenování soudce a důvodům zániku funkce soudce, přísedícího. Ve zbývajících pasáži 5. kapitoly se věnuji postavení Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, vrchních soudů, krajských a

---

¹ čl. 83 Ústavy, ústavní zákon číslo 1/1993 Sb.

okresních soudů. Účelově se v 5. kapitole soustřeďuji zejména na příslušná ustanovení zákona o soudech a soudcích.² Pouze okrajově vycházím z příslušných ustanovení občanského soudního řádu, soudního řádu správního a trestního řádu. Shora uvedené právní předpisy se sice k předmětu mé práce vztahují, nicméně jejich analýza by mohla být předmětem pro samostatnou práci.

---

² zákon číslo 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Soudnictví

Definice pojmu soudnictví může být založena na principu **organizačním**, podle kterého je soudnictví označeno jako samostatná a specifická činnost státu, vykonávána soudy jako organizačně samostatnými a nezávislými státními orgány nebo je označovaná jako předmětová. Na základě **předmětového kritéria** je soudnictví definováno jako činnost soudních orgánů zaměřená na projednávání a rozhodování občanských a trestních záležitostí.³

Soudnictví je obecně pojímáno jako výkon pravomoci soudů. Pravomocí soudů potom rozumíme rozsah činnosti, které jsou soudy oprávněny i povinny vykonávat. Z hlediska oprávnění soudů vymezuje jejich pravomoc vztah k orgánům jiného typu v tom směru, že stanoví „hranice“ pro jejich činnost. Výkon soudnictví patří k nejstarším funkcím státu⁴. Soudnictví (iurisdictio, jurisdikce), jako specifická forma činnosti státu, je spojováno se vznikem moderního státu, v západní Evropě a USA od 18.-19. století. Soudnictví ve spojení s moderním státem je systémové, výlučné, autonomní, profesionalizované a nezávislé.⁵ Samostatnost soudnictví znamená, že soudní pravomoc nemá žádný jiný státní orgán, na druhé straně soud nesmí svou činností nahrazovat činnosti, příslušející jiným orgánům státní moci. Základem soudnictví je rozhodování o dodržování, respektive porušování právních norem.⁶ Soudnictví může existovat jen ve vazbě na stát, je funkcí státu. Soudnictví se obecně pojímá jako specifická činnost státu, při níž k tomu určené, na ostatních složkách nezávislé orgány státu - soudy mají zajišťovat, garantovat a naplňovat spravedlnost tím, že poskytují ochranu právům fyzických i právnických osob. Soudnictví patří k funkcím státu, které stát musí obligatorně zajišťovat, tedy nemůže na tuto svou funkci rezignovat. Pokud by stát neplnil tuto svoji povinnost, došlo by k jevu „denegatio iustitiae“, neboli odmítnutí spravedlnosti.⁷

1.2. Principy soudnictví

Mezi základní principy soudnictví patří:

- nezávislost
- specializace

³ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 23

⁴ MADAR, Z. *Slovník českého práva, 3. Rozšířené a podstatně přepracované vydání, II. Díl*, LINDE Praha, a. s., 2002, str. 1406

⁵ JELÍNEK, J. *Všeobecná státověda*, Praha 1906, str. 343 a násl.

⁶ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*, C.H.Beck/SEVT, Praha 1995, str. 9 a násl.

⁷ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda. 1. díl Obecná státověda*, Praha: Leges, 2014, str.309 a násl.

- odbornost

Na soudcovskou **nezávislost** je nutné nahlížet:

- a) jako nezávislost moci soudní na jiných složkách státní moci (prolomeno např. institutem amnestie)
- b) jako nezávislost jednotlivých soudů na orgánech moci zákonodárné a výkonné (soudy vytváří zvláštní soustavu, místní příslušnost soudů se nemusí krýt s administrativním členěním státu)
- c) jako nezávislost jednotlivých soudců při rozhodování, soudce nemůže být funkčně podřízen představiteli moci zákonodárné nebo výkonné a nesmí být vázán ničím jiným než zákony. S nezávislostí soudců úzce souvisí inkompatibilita (neslučitelnost) funkce soudce s jinou funkcí.

Pod pojmem **specializace** soudnictví se rozumí, že soudy neplní jinou funkci, než je výkon soudnictví, tzn. rozhodují spory o právo.

Odbornost znamená, že soudnictví v rozhodující míře vykonávají vysokoškolsky vzdělaní právníci.⁸

1.3. Moc soudní

Moc soudní je jedním ze tří pilířů tradičně pojímané a dělené veřejné, respektive státní moci, vedle moci zákonodárné a výkonné. **Teorie dělby moci vychází ze dvou požadavků:**

- 1) samostatnost moci zákonodárné, výkonné a soudní s tím, že žádná z těchto mocí nesmí zasahovat do sféry vyhrazené jiné státní moci
- 2) mezi jednotlivými druhy státní moci musí existovat systém „brzd a protivah“ zamezující tomu, aby došlo k ovládnutí státu kteroukoliv z vyjmenovaných mocí.

Počátek teorie dělby moci lze nalézt již u Aristotela.⁹ Za základní myslitele, kteří detailně rozpracovali teorii dělby moci, jsou považováni John Locke a Charles Louis de Montesquieu. Anglický filozof John Locke (1632-1704) ve své knize Druhé pojednání o vládě rozdělil moc ve státě na federativní, zákonodárnou a výkonnou. Na Locka v 18. století navázal francouzský filozof Charles Louis de Montesquieu (1689–1755), který vypracoval klasický princip dělby moci jako rozdělení na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní.

⁸ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda*. 1. díl Obecná státověda, Praha: Leges, 2014, str.309 a násl.

⁹ řecký filozof 384 – 322 př. n. l.

1.4. Soudy

Soudy jsou státní orgány, pověřené výkonem zvláštní funkce státu, tj. výkonem soudnictví. Tato specifická činnost státu je vykonávána soudními orgány jednak na úseku civilním, jednak na úseku trestním. Soudy zejména rozhodují spory o právo, vyslovují vinu za porušení práva, respektive ukládají tresty. Soudy rozhodují sporné otázky, aniž by byly samy na výsledku rozhodnutí věcně zainteresovány, jsou nestranným rozhodčím. Souzení sporů patří k nejstarším činnostem státu a je známo od počátků organizované společnosti. Jako státně mocenské orgány jsou soudy nadány pravomocí, aby svá rozhodnutí, opřená o právo, mohly jednostranně vnutit účastníkům soudního sporu i proti jejich vůli, a aby dané rozhodnutí soudu bylo závazné a vynutitelné. Soudy posuzují daný případ podle práva, to znamená v právní kultuře kontinentální Evropy výlučně podle obecně závazných pravidel chování - dle platných zákonů. Naproti tomu v právní kultuře angloamerické rozhodují soudy zejména podle, v minulosti, vytvořených precedentů (case law, případ rozhodnutý soudem).¹⁰ Hlavním úkolem soudů je, zákonem stanoveným způsobem, poskytovat ochranu právům, tedy každý člověk má mít zajištěn svobodný přístup k soudům. Nejstarším právním dokumentem, který inkorporoval ve svém článku 39 právo na soudní ochranu, je pravděpodobně Magna Charta Libertatum z roku 1215.

1.5. Soudní soustava

Pod pojmem **soudní soustava** se rozumí ucelené a členěné seskupení soudů a vzájemné organizační vazby mezi nimi. Vertikální členění soudní soustavy znamená rozdělení soudů na jednotlivé stupně, horizontální pak skutečnost, že každý ze soudů je povolán k výkonu soudnictví na určité části státního území. Soudní soustavu může tvořit jeden soud nebo více soudů hierarchicky uspořádaných, v této souvislosti je užíván pojem „**stupeň soudu**“. Stupeň soudu je organizační pojem, který určuje postavení soudu v rámci určité soudní soustavy. Soudní soustava v České republice je postavena na principu jednoty soudnictví.¹¹ Soustavu soudů v ČR tvoří: Nejvyšší soud ČR, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy.¹²

---

¹⁰ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Ústavní právo a státověda*. 1. díl Obecná státověda, Praha: Leges, 2014, str.309 a násl.

¹¹ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 30

¹² na území hl. města Prahy vykonávají působnost okresních soudů jednotlivé obvodní soudy, působnost krajského soudu pak Městský soud v Praze. Pro město Brno působí jakožto soud okresní Městský soud v Brně.

1.6. Související pojmy

1.6.1. Soudce

Soudce je veřejný funkcionář oprávněný vykonávat státní moc soudní. Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí, při rozhodování se řídí pouze zákonem. Jsou oprávněni posoudit soulad podzákonného právního předpisu se zákonem. Pokud je se soudcem obecného soudu zahájeno trestní řízení, jsou orgány činné v trestním řízení povinny o tom vyrozumět Ministerstvo spravedlnosti a předsedu daného soudu. V případě, že se jedná o trestný čin, kterého se měl soudce dopustit v souvislosti s výkonem soudcovské funkce, může být trestně stíhán nebo vzat do vazby jen se souhlasem prezidenta republiky. Soudce Ústavního soudu může být trestně stíhán jen se souhlasem Senátu. Pokud Senát souhlas nedá, je trestní stíhání po dobu výkonu funkce vyloučeno.

1.6.2. Samosoudce

Obsazení soudu, kdy v soudním řízení věc projednává a rozhoduje jediný soudce, na rozdíl od obsazení skupinového, kdy jedná a rozhoduje **senát**.

1.6.3. Přisedící

Institutem přisedících je realizována účast lidu na výkonu soudnictví. Přisedící jsou při výkonu své funkce nezávislí a jsou vázáni pouze zákonem.¹³

1.6.4. Pravomoc

Pravomoc soudů obecně označuje rozsah záležitostí, které jsou soudy oprávněny i povinny projednávat a rozhodovat.

1.6.5. Příslušnost

Příslušnost soudu znamená určení, který státní orgán má určitou záležitost projednat a rozhodnout. V občanském soudním řízení se rozlišuje příslušnost

- a) **věcná**- určuje, který soud je příslušný k projednání a rozhodnutí věci jako soud prvního stupně, tj. podle povahy věci určení stupně v hierarchii soudů
- b) **místní**- tj. další určení, kterému konkrétnímu soudu na daném stupni záležitost přísluší

---

¹³ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 508

- c) **funkční**- určuje rozsah působnosti mezi soudy různých článků soudní soustavy při projednání určité věci. Stanovuje, který soud je příslušný k rozhodnutí o opravných prostředcích¹⁴

---

¹⁴ RYSKA, R. *Slovník základních pojmů z práva*, druhé, aktualizované vydání, Nakladatelství FORTUNA, Praha 2007

2. Nástin historického vývoje soudnictví na našem území

2.1. Vznik Československé republiky

Samostatná Československá republika byla vyhlášena dne 28.10.1918. (Ještě dříve dne 17.10. 1918 doručil T. G. Masaryk prezidentu USA W. Wilsonovi Washingtonskou deklaraci, která obsahovala vyhlášení československé nezávislosti.) Reakcí ze strany Slovenska bylo přijetí dne 30.10.1918 tzv. Martinské deklarace¹⁵, kterou bylo ze strany zástupců všech slovenských politických stran požadováno právo na sebeurčení pro Slováky a zároveň vyjádření vůle žít ve společném státě s českým národem. Tímto aktem došlo ke spojení Slovenska s českými zeměmi v jeden stát.

Jako první byl vyhlášen a později publikován tzv. recepční zákon (zákon číslo 11/1918 Sb. z. a n.), na základě něhož došlo k převzetí právního řádu Rakouska-Uherska a rovněž v podstatě kompletní soudní soustavy habsburské monarchie.

Samotný recepční zákon vychází ze snahy, aby v zemi nevzniklo právní vakuum, sledoval materiálně právní kontinuitu, tzn. stanovil platnost rakouských zákonů a nařízení. Národní výbor převzal kompetenci nad orgány veřejné správy. Zákonem číslo 11/1918 Sb. z. a n. byla vyslovena ideová diskontinuita s Rakousko-Uherskem.¹⁶

Zákonem číslo 3/1918 Sb. z. a n., zákon o Nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů, došlo ke zřízení Nejvyššího správního soudu, na který přešla pravomoc Říšského soudu¹⁷ ve věcech stížností. Nejvyšší správní soud se měl zabývat zejména stížnostmi na porušení ústavních práv, ale nebyl oprávněn zkoumat ústavnost rozhodnutí. V řízení před Nejvyšším správním soudem musel být stěžovatel zastoupen advokátem, lhůta k podání stížnosti činila 60 dnů. Nejvyšší správní soud mohl napadené rozhodnutí zrušit.

Dne 14.11.1918 byl pod číslem 37/1918 Sb. z. a n. vydán zákon o prozatímní ústavě. Text zákona sestával ze čtyř oddílů nazvaných o Národním shromáždění, o prezidentu republiky, o tom, jak se vyhláší rozsudky a o moci výkonné a nařizovací. Podle paragrafu 13 prozatímní

---

¹⁵ přijata v Turčianskom Svätém Martině

¹⁶ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 40

¹⁷ Říšský soud byl zřízen zákonem číslo 143/1867 ř. z., o říšském soudu. Říšský soud byl složen z prezidenta, náměstka a dvanácti členů, do funkce byli jmenováni císařem doživotně na návrh Říšské rady. Říšský soud byl oprávněn rozhodovat o stížnostech občanů na porušení politických práv zaručených ústavou. Samotný návrh musel být podepsán advokátem a podán ve lhůtě 14 dnů. Říšský soud rozhodoval v plénu, meritorní projednávání věci mělo veřejný průběh, rozhodnutí Říšského soudu mělo formu nálezu. Říšský soud však nemohl právní akty odporující ústavě odstranit ani přisoudit náhradu škody. Dle názoru Prof. JUDr. Jiřího Hoetzela „byly správní úřady povinny z nálezu vyvodit důsledky.“

ústavy „se rozsudky vyhlašují jménem republiky.“ Prozatímní ústava měla pouze provizorní povahu.¹⁸

2.2. Ústava z roku 1920

Dne 29.2.1920 byl přijat Národním shromážděním zákon, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky (zákon číslo 121/1920 Sb. z. a n.) a vlastní ústavní listina - Ústava Československé republiky.

Předlohou ústavní listiny byla zejména rakouská ústava z roku 1867, předlohu podoby parlamentarismu můžeme najít v ústavě francouzské, preambule byla inspirována americkou ústavou a další pasáže, týkající se ochrany menšin či postavení Podkarpatské Rusi byly inkorporovány z mírových smluv.

Samotný text se sestává z preambule, uvozovacího zákona, který plnil spíše funkci přechodných a závěrečných ustanovení a ústavní listiny. Uvozovací zákon obsahoval deset článků, dva z nich pojednávaly o ústavním soudu, zakotvení institutu ústavního soudu přímo v uvozovacím zákoně reflektoval jeho mimořádný význam v zákonodárství republiky.¹⁹ Vlastní ústavní listina je dělena do šesti hlav, soudní moci je věnována kapitola čtvrtá nazvaná “Moc soudcovská.“ Princip nezávislosti soudů byl garantován přímo ústavou, výkon soudní moci byl svázán výhradně aplikací zákonů.²⁰

Pro období tzv. první republiky (1918-1938) byla typická široká škála soudů.

Soudní soustava sestávala z:

- **Ústavního soudu** - zřízen na základě zákona číslo 162/1920 Sb. z. a n., byl postaven mimo soustavu soudní hierarchie, jeho úkolem bylo přezkoumávat ústavnost jednotlivých zákonů, působil v rozmezí let 1921-1931, byl obnoven na krátké období v roce 1938, končí via facti v květnu roku 1939, složený ze sedmi členů na dobu deseti let (předsedy Ústavního soudu a ostatních členů Ústavního soudu), sídlil v Praze
- **Volebního soudu** - zřízen na základě zákona číslo 125/1920 Sb. z. a n., vycházel z anglické koncepce²¹, v jeho kompetenci bylo ověřování voleb, kromě toho mohl zbavit poslance mandátu, pokud byl vyloučen ze strany nebo byl odsouzen trestním soudem, v čele stál prezident a jeho členy bylo dvanáct přísedících a stejný počet tzv. náhradníků,

¹⁸ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 322

¹⁹ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 335

²⁰ BALÍK, S. – HLOUŠEK, V. – HOLZER, J. – ŠEDO, J. *Politický systém českých zemí 1848-1989*, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2003, str. 67

²¹ základem koncepce je skutečnost, že „bere rozhodnutí nad volbami z kompetence parlamentu“ a předává je „od parlamentu nezávislé instituci.“ – GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 126 na základě vystoupení Dr. Ivana Dérera www.psp.cz/eknih/1918ns/stenoprot/125schuz/s125009-125010.htm

příčemž přisedící a náhradníky volila Poslanecká sněmovna na dobu svého volebního období²².

- **Nejvyššího správního soudu** - jeho hlavním úkolem bylo zkoumat zákonnost rozhodnutí správních orgánů a řešení kompetenčních sporů, sídlil v Praze, mimo Nejvyššího správního soudu prováděly kontrolu rozhodnutí správních úřadů řádné soudy. Základem pro kontrolu rozhodnutí správních úřadů řádnými soudy byl paragraf 105 ústavní listiny, dle kterého: „**Ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů o tom vydaných rozhoduje o nárocích soukromoprávních, volno jest straně tímto rozhodnutím dotčené po vyčerpání opravných prostředků dovolávat se nápravy pořadem práva.**“²³
- **Nejvyšší soud, vrchní** (na Slovensku hlavní), **krajské** (na Slovensku dříve označovány jako sedrie) a **okresní soudy** tvořily soustavu civilních a trestních soudů. Ke sjednocení struktury soudnictví v českých zemích a v dalších částech republiky došlo na základě zákona číslo 201/1928 Sb. o úpravě některých organizačních otázek v oboru soudnictví.
  - **Nejvyšší soud** - zřízen zákonem číslo 5/1918 Sb. z. a n., od roku 1919 sídlil v Brně²⁴, nejvyšší instance pro věci civilní a trestní

Řádnými soudy po sjednocení soudní organizace byly okresní soud, krajský soud, vrchní soud, nejvyšší soud. U okresních soudů rozhodovali samosoudci.

Vedle řádných soudů působila celá řada soudů **mimořádných**:

- **Živnostenské soudy a labské plavební soudy**- převzaté z Rakouska
- **Hornické rozhodčí soudy**- vytvořeny zákonem číslo 145/1920 Sb.,reorganizovány roku 1924, soudy I.stolice byly hornické soudy rozhodčí, jako soud II.stolice působil vrchní hornický soud v Praze
- **Pracovní soudy**- zřízeny zákonem z roku 1931 o pracovních soudech, svým charakterem navazovaly na soudy živnostenské

Mezi významné **rozhodčí soudy** během období první republiky patřily především:

- **Rozhodčí soudy nemocenských pojišťoven** - zřízeny roku 1888, reorganizovány zákonem číslo 221/1924 Sb., soudy nemocenských pojišťoven byly zřizovány u každé nemocenské pojišťovny, spory se rozhodovaly v senátu, vyšší instancí byly pojišťovací

²² podle novely číslo 145/1924 Sb. z. a n.

²³ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 99

²⁴ MATES, P. *Nejvyšší soud v Brně, Revue otevřené kultury*,1991,č.3

soudy a vrchní pojišťovací soud se sídlem v Praze, který vykonával působnost pro celou republiku

- **Rozhodčí soudy bratrských pokladen** - plnily obdobnou funkci jako rozhodčí soudy nemocenských pojišťoven v oblasti hornického pojištění

Zvláštní skupinu tvořily **specializované trestní soudy**:

- **Státní soud**- byl vytvořen pro zvlášť těžké trestné činy, zřízen na základě zákona číslo 51/1923 Sb. z. a n., sídlil v Brně, působil pro celé území Československé republiky, skládal se z předsedy, jeho náměstka a potřebného počtu soudců z povolání a přísedících²⁵, roku 1935 přechází jeho působnost na vrchní soudy
- **Soudy mládeže**- zřízeny zákonem číslo 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, u krajských soudů rozhodovaly v trestních věcech mládeže zvláštní senáty mládeže složené ze dvou soudců z povolání a jednoho přísedícího, u okresních soudů rozhodoval jediný soudce mládeže.

Vojenské soudy- tvořily zvláštní soustavu složenou z nejvyššího vojenského soudu v Praze, soudů divizních a soudů brigádních²⁶.

Soudní soustava byla založena jako trojinstanční, přičemž první instancí byl okresní soud nebo soud krajský. Odvolání bylo řádným opravným prostředkem proti rozsudku soudu první instance, proti rozhodnutí soudu druhé instance směřovalo dovolání nebo žádost o revizi²⁷.

Soudnictví za doby první republiky bylo striktně odděleno od správy.²⁸ Ústavně byla zakotvena vázanost soudců jen zákonem a soudcovská nezávislost jako základní pilíře pro rozhodování sporů. Podle paragrafu 99 odst. 1 ústavní listiny „**jsou soudcové z povolání ustanovováni na svá místa vždy trvale.**“ Československá ústava z roku 1920 ve své hlavě čtvrté rovněž zakotvila principy jako veřejnost a ústnost řízení, zásadu obžalovací, zásadu odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím a další.

---

²⁵ viz paragraf 2 zákona o státním soudě: GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 187

²⁶ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str.150 a násl.

²⁷ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 393

²⁸ stanoveno paragrafem 96 odst. 1 ústavní listiny Československé republiky

2.2.1. Období nesvobody (1938-1945)

Dne 16.3.1939 vznikl na základě výnosu říšského kancléře Adolfa Hitlera Protektorát Čechy a Morava jakožto součást Třetí říše a došlo k postupnému potlačení státní suverenity Československa a likvidaci prvorepublikového zřízení.

V oblasti soudnictví během období nesvobody je nutné rozlišovat soudnictví vycházející z organizace soudů v předválečném Československu, tzv. autonomní soudnictví a soudnictví, které bylo převzato z Říše. Na základě výnosu vůdce a říšského kancléře z března roku 1939 a následně jeho provedení nařízením říšského ministra spravedlnosti, podle kterého se obyvatelé Protektorátu, jež byli příslušníky německého národa, stali německými státními občany a podléhají německé soudní pravomoci²⁹. Soustava řádných německých soudů byla trojstupňová, německým soudům podléhali nejen státní příslušníci Německa (viz výše), ve vymezeném rozsahu i ostatní obyvatelé. Na území Protektorátu Čechy a Morava bylo zřízeno celkem šestnáct soudů (dvanáct úředních soudů, tři zemské soudy, vrchní zemský soud)³⁰. Samostatnou skupinu tvořily zvláštní soudy, jejichž úkolem bylo stíhat činnost namířenou proti okupační moci. Opravné prostředky od zvláštního soudu nebyly připuštěny, rozsudek byl vykonán okamžitě. Zvláštní úlohu plnil lidový soudní dvůr, který sídlil v Lipsku. Lidovému soudnímu dvoru příslušelo rozhodovat ve věci velezrady.

2.2.2. Obnovení Československé republiky

K zajištění obnovení právního stavu s první republikou došlo prostřednictvím ústavního dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše č. 11/1944 Úř. věst. čs., o obnovení právního pořádku, jenž se věnoval problematice tzv. kontinuity a diskontinuity právního řádu Československa. Za součást československého právního řádu byly na základě zmiňovaného dekretu přijaty ty ústavní a jiné právní předpisy vydané do 29.9.1938 včetně. Předpisy, které byly vydány v době „nesvobody,“ tedy ode dne 30.9.1938 do 4.5.1945 se součástí právního řádu nestaly. Hlava II. ústavního dekretu zakotvila úpravu rozhodnutí soudů a úřadů správních, když stanovila, která z rozhodnutí soudů, vydaná v době nesvobody, je možné na návrh stran zrušit nebo změnit, a to v případech:

- a) byla-li vydána podle předpisů, které se svým obsahem příčí znění nebo demokratickým zásadám československé ústavy
- b) směřují-li k cíli československým právem zakázanému,

²⁹ Článek 2 Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, : GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 342

³⁰ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 458

c) bylo-li straně pro mimořádné poměry doby nesvobody znemožněno nebo ztíženo dostaviti se k řízení anebo provésti důkaz, anebo byl-li učiněn nátlak na osoby v řízení zúčastněné.³¹

Hlava IV. ústavního dekretu ponechala vládě oprávnění určit nařízením, které ze soudních a správních orgánů, zřízených v době nesvobody, mohou dočasně působit i po osvobození.³²

Po době nesvobody došlo k oficiální obnově účinnosti ústavní listiny z roku 1920. K mocenským orgánům předmnichovského Československa, tedy prezidentu, parlamentu a vládě přistoupily orgány slovenské.³³

Na základě dekretu prezidenta republiky číslo 79/1945 Sb., o zatímní úpravě soudnictví v zemích České a Moravskoslezské, došlo k upuštění od německého soudnictví. Dekret se zároveň zabýval problematikou soudních řízení, která byla zahájena u soudů německých. Občanskoprávní spory, zahájené u německých soudů jako soudu první instance, vedl dále soud, který by byl v dané věci soudem příslušným, pokud by bylo řízení zahájeno podle účinnosti dekretu. V trestních věcech, jenž nebyly pravomocně skončeny, bylo povinností státního zástupce posoudit důvod jejich zahájení dle platného práva v době účinnosti dekretu. Nebyl-li státním zástupcem shledán dostatečný důvod pro zahájení trestního řízení, spis odložil, v opačném případě podal návrh na zahájení přípravného vyšetřování nebo podal obžalobu.

Podle nařízení Slovenské národní rady číslo 1/1944 Sb. n. SNR vykonávala Slovenská národní rada veškerou zákonodárnou, vládní a výkonnou moc na území Slovenska, v paragrafu 2 předmětného nařízení pak bylo stanoveno zachování platnosti těch zákonů, nařízení a opatření, pokud neodporují duchu republikánsko-demokratickému.³⁴ Přístup Slovenské národní rady ohledně koncepce právní kontinuity byl protikladem k přístupu podle ústavního dekretu prezidenta Beneše číslo 11/1944 Úř. věst. čs., o obnovení právního pořádku. Oproti ústavnímu dekretu, který odmítal veškeré právní předpisy vydané v době nesvobody, Slovenská národní rada vše uznávala, vyjma právních předpisů, jež odporují republikánsko-demokratickému duchu. Tento právní dualismus měl za následek mimo jiné stav, kdy vedle Nejvyššího soudu, vytvořeného zákonem číslo 5/1918 Sb. z. a n., změněný zákonem číslo 216/1919 Sb., fungoval Slovenský nejvyšší soud, zřízený roku 1939 na základě vládního nařízení číslo 49/1939 Sl. z., o zriadení Slovenského najvyššieho súdu. Dohodou z dubna roku 1946 bylo deklarováno, že oba soudy se považují za součást jednotného Nejvyššího soudu se sídlem v Brně.

³¹GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 462

³²MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 4. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 494

³³Slovenská národní rada, sbor pověřenců

³⁴GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005, str. 550

Nařízením Slovenské národní rady číslo 33/1945 Sb. n. SNR., o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví, došlo k vytvoření lidového soudnictví na Slovensku. Na území českých zemí se základem vzniku lidových soudů stal dekret prezidenta republiky číslo 16/1945 Sb., o potrestání fašistických zločinců, zrádců a jejich pomocníků a o mimořádných lidových soudech.

Dle dekretu měly být okresní lidové soudy vytvořeny v každém sídle okresu, místní lidové soudy pak v sídle místních národních výborů, mimořádné lidové soudy měly být zřízeny v sídlech krajských soudů. Mimořádné lidové soudy se sestávaly z tříčlenných senátů, složených z předsedy-soudce z povolání a dvou soudců z lidu, možné byly i senáty pětičlenné.

2.3. Ústava z roku 1948

K převzetí státní moci komunistickou stranou došlo v únoru roku 1948. V květnu roku 1948 byla přijata nová ústava Československé republiky (ústavní zákon číslo 150/1948 Sb.). Na výběr byly dány tři návrhy ústavy a to národně socialistický, lidovecký a komunistický, který byl Ústavodárným národním shromážděním přijat. Samotný text ústavy, i přes částečnou inspiraci sovětskou ústavou z roku 1936, navazoval na ústavní listinu z roku 1920. Ústavu 9. května tvořilo deset kapitol, sedmá z nich nesla název "Soudy". Samotné kapitoly ústavy byly uvozeny dvanácti články, vyjadřující základní ústavní zásady, a preambulí.

V ústavě nebyla zmíněna instituce ústavního soudu, výkladem ústavy bylo pověřeno předsednictvo Národního shromáždění. Vlastní text Ústavy 9. května byl relativně demokratický, avšak zejména ustanovení týkající se základních lidských práv byla fakticky pouze deklaratorní. Stejně tak bylo v ústavě provedeno dělení pravomoci a působnosti jednotlivých ústavních orgánů, reálně však centrum moci (KSČ)³⁵ stálo mimo ústavní struktury. Zejména z důvodu těchto rozporů mezi ústavním textem a skutečnou právní praxí klesl význam ústavnosti.³⁶

Ústavu 9. května novelizoval ústavní zákon o soudech a prokuratuře (ústavní zákon číslo 64/1952 Sb.), jež byl součástí kvalitativní legislativní přestavby systému justice na území Československa, která byla zahájena tzv. právníkou dvouletkou.³⁷

Zásadním předpisem pro oblast soudnictví byl zákon číslo 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který přizpůsobil soudní organizaci krajskému zřízení národních výborů. Zákonem o zlidovění soudnictví byl započat proces přezkoumání kapitoly sedmé Ústavy 9. května a zásahům do soudní organizace a činnosti soudců a to zejména porušováním nezávislosti soudců,

³⁵ komunistická strana Československa

³⁶ GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994. 34 a násl.

³⁷ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl II. 1945-1960*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006, str. 360

manipulací a “kádrovým výběrem“ soudců.³⁸ Podle zákona vykonávaly v občanskoprávních věcech soudní moc okresní soudy, krajské soudy a Nejvyšší soud, pokud výkon nebyl zákonem přikázán soudům zvláštním nebo rozhodčím. Zákonem o zlidovění soudnictví byly zrušeny dosavadní zemské soudy, sídla a obvody okresních a krajských soudů byly přizpůsobeny sídlům národních výborů. Soudci z lidu byli postaveni naroveň soudcům z povolání, soudce z lidu vybíraly příslušné národní výbory. Místa právnícky vzdělaných soudců zaujaly osoby nekvalifikované. Senáty v první instanci se skládaly vždy z jednoho soudce z povolání-předsedy a dvou soudců z lidu jako přísedících. Senáty v druhé instanci byly tvořeny dvěma soudci z povolání, kdy jeden z nich byl předsedou a tří soudců z lidu. Zákonem došlo k unifikaci soudní soustavy na celém území Československa a k jejímu celkovému zjednodušení. Předmětným zákonem byly zrušeny pracovní soudy, pojišťovací soudy, hornické rozhodčí soudy, vrchní hornický soud rozhodčí a taktéž soudy mládeže.

Na základě zákona, přijatého Národním shromážděním dne 6.10.1948, zákon číslo 232/1948 Sb. byl zřízen státní soud se sídlem v Praze, samostatná oddělení měl v Brně a v Bratislavě a skládal se z prezidenta, viceprezidentů, soudců z povolání a soudců z lidu. Senáty státního soudu byly pětičlenné, tvořily je předseda a dva členové, kteří byli soudci z povolání a zbývající dva členové byli soudci z lidu, kteří se mimo hlavní přelíčení účastnili rozhodování jen, pokud tak stanovil výslovně zákon. Druhou instancí v trestních věcech, které spadaly do pravomoci státního soudu, byl Nejvyšší soud. Státní soud fungoval jako soud zvláštní pro boj proti reakci, byl zrušen zákonem číslo 66/1952 Sb., o organizaci soudů k 1.1.1953.³⁹

V roce 1948 došlo k obnovení činnosti mimořádných lidových soudů, zabývajících se v minulosti případy kolaborace. Soudní soustava napomáhala k navození strachu ve společnosti a rezignaci na jakýkoliv odpor proti režimu.⁴⁰

Část trestní pravomoci byla přenesena na zvláštní mimosoudní orgány (tzv. akční pětky, akční trojky...)

Samostatnou soudní soustavu tvořily podle ustanovení trestního řádu, zákon číslo 87/1950 Sb. vojenské soudy, sestávající se z nižších vojenských soudů, vyšších vojenských soudů a Nejvyššího vojenského soudu.

K dokončení jednotné soudní soustavy došlo přijetím ústavního zákona číslo 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, provedeného zákonem číslo 66/1952 Sb., o organizaci soudů, který

---

³⁸ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl II. 1945-1960*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006, str. 427

³⁹ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl II. 1945-1960*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006, str. 412

⁴⁰ BALÍK, S. – HLOUŠEK, V. – HOLZER, J. – ŠEDO, J. *Politický systém českých zemí 1848-1989*, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2003, str. 146-147

zahrnoval soudnictví občanské a vojenské s jedním Nejvyšším soudem. Nejvyšší vojenský soud a Správní soud, zakotvené v paragrafu 137 odst. 1 Ústavy 9. května, byly odstraněny.⁴¹ Zákonem byly zavedeny jen dva typy soudů, a to soudy obecné a zvláštní. Jako obecné soudy byly zakotveny lidové soudy, krajské soudy a nejvyšší soud. Zvláštními soudy se staly vojenské soudy a soudy rozhodčí. Pravomoc zrušeného státního soudu přešla na krajské soudy. Soudní řízení bylo dvojinstanční, opravnou instancí nad nižším vojenským soudem byl vyšší vojenský soud, nad lidovými soudy pak krajský soud. V případě, že v první instanci rozhodoval krajský soud nebo vyšší vojenský soud, byl opravnou instancí nejvyšší soud. Soudy se staly jednou z hlavních represivních složek proti odpůrcům režimu, měly zajišťovat důsledné zachovávání zákonů a jiných právních předpisů a celou svou činností měly vychovávat občany k oddanosti a věrnosti Československé republice.⁴² Hlavním úkolem vojenských soudů byla ochrana bojeschopnosti ozbrojených sborů. Obvody lidových soudů se shodovaly s obvody okresních národních výborů, stejně tak obvody krajských soudů s obvody krajských národních výborů. Nejvyšším soudním orgánem byl Nejvyšší soud se sídlem v Praze, který měl dozírat na činnost ostatních soudů. Nejvyšší soud byl složen z předsedy, jeho náměstků, z dalších soudců z povolání a soudců z lidu.

V důsledku značných nedostatků v oblasti soudnictví došlo na celostátní komunistické konferenci v roce 1956 k usnesení se o směrnících:

- a) pro odstranění zjištěných nedostatků
- b) pro zvýšení ochrany práv občanů
- c) pro upevnění socialistické zákonnosti,

kteřé byly provedeny novelou k zákonu o organizaci soudů, novelou k trestnímu zákonu a vydáním nového trestního řádu (zákon číslo 64/1956 Sb.).

V červenci 1957 byl přijat zákon o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů (zákon číslo 36/1957 Sb.). Na základě uvedeného zákona byli jak soudci z lidu, tak soudci z povolání voleni. Soudcem z povolání lidového nebo krajského soudu mohl být zvolen občan Československé republiky, který byl bezúhonný, byl oddán lidově demokratickému zřízení, prokázal potřebné odborné znalosti a dovršil věku 23 let v den volby, vyjma kritéria odborné způsobilosti platilo totéž pro soudce z lidu. Jedna

---

⁴¹ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl II. 1945-1960*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006, str. 463

⁴² zakotveno přímo v zákoně

z nejdůležitějších zásad, tedy soudcovská nezávislost byla během těchto let naprosto popřena, nebyla realizována.⁴³

2.4. Ústava z roku 1960

V roce 1960 byla Národním shromážděním přijata nová, tzv. socialistická ústava (ústavní zákon číslo 100/1960 Sb.), její přijetí podmínily především ideologické důvody. Tato ústava se sestává z úvodního prohlášení a devíti hlav, hlava VIII. je věnována soudům a prokuratuře, jež **„chrání socialistický stát, jeho společenské zřízení i práva a oprávněné zájmy občanů a organizací pracujícího lidu.“**⁴⁴ Samotná organizace soudů byla podrobněji upravena zákonem číslo 62/1961 Sb., o organizaci soudů, podle něhož měly soudnictví vykonávat volené a nezávislé lidové soudy. Soudní soustava byla tvořena Nejvyšším soudem, krajskými soudy, okresními soudy, vojenskými soudy, a místními lidovými soudy. Vojenské soudy byly dále děleny na vyšší vojenské soudy a vojenské obvodové soudy. Pro území hlavního města Prahy vykonával působnost krajského soudu městský soud, působnost okresních soudů obvodní soudy. Soudy byly zřízeny zejména za účelem ochrany socialistického státu a jeho společenského zřízení, zákonem chráněných zájmů státních, družstevních a jiných společenských organizací, bojeschopnosti ozbrojených sil. Hlavní úlohou soudů byla **„výchova občanů k oddanosti k vlasti, k věci socialismu a komunismu a zachování všech pravidel socialistického soužití.“** Základní principy činnosti soudů byly zakotveny v paragrafu 4 předmětného zákona, podle kterého: **„soudnictví se vykonává za široké účasti pracujícího lidu, při plnění svých úkolů soudy postupují v úzké součinnosti s jinými státními orgány, zejména s národními výbory a usilují o to, aby do boje proti porušování socialistického právního řádu byly zapojeny nejširší vrstvy občanů.“**⁴⁵ Soudy rozhodovaly ve sborech, senáty jednotlivých soudů byly tvořeny jak ze soudců z povolání, tak ze soudců, kteří funkci soudce vykonávali vedle svého zaměstnání. Zákonem byla stanovena rovnost mezi soudci z povolání a soudci z lidu. Zákon formálně deklaroval nezávislost soudců při výkonu funkce, na druhé straně byla zakotvena povinnost soudců vykládat zákony v souladu se socialistickým právním vědomím.

Soudci místních lidových soudů byli vždy soudci z lidu, místní lidové soudy se sestávaly z předsedy soudu, zástupce předsedy a dalších soudců. Okresní soudy rozhodovaly ve všech věcech, pokud zákon nestanovil příslušnost jiného soudu, jako soudy prvního stupně, byly složeny z předsedy soudu, jeho náměstka, resp. náměstků a ostatních soudců. Soudci okresních

---

⁴³ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 178 a násl.

⁴⁴ článek 97 odst. 1 Ústavy Československé socialistické republiky ze dne 11. července 1960

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 190

soudů byli voleni občany na základě obecného, přímého a rovného volebního práva tajným hlasováním. Mandát soudce byl imperativní, tedy soudci byli povinni podávat voličům informace o své činnosti, soudci mohli být voliči, respektive orgánem, který je zvolil, odvoláni. Senáty okresních soudů byly sestaveny ze soudce z povolání a dvou soudců z lidu. Krajské soudy byly složeny z předsedy soudu, náměstků předsedy a dalších soudců, rozhodovaly v senátech a presidiu. Složení senátů krajského soudu bylo odlišné podle toho, zda rozhodoval jako soud prvního stupně (tříčlenný senát, složený z jednoho soudce z povolání a dvou soudců z lidu) nebo soud druhého stupně (pětičlenný senát, sestávající ze tří soudců z povolání a dvou soudců z lidu). Jako soudy prvního stupně krajské soudy rozhodovaly ve věcech stanovených zákonem nebo ve věcech, které jim byly přikázány Nejvyšším soudem. Presidium krajského soudu bylo složeno z předsedy, jeho náměstků a dvou soudců z povolání, projednávalo otázky týkající se dohledu nad soudní činností soudů, působících v obvodu krajského soudu a v neveřejném zasedání rozhodovalo o stížnostech pro porušení zákona.

Vojenské soudy byly složeny z náčelníka, případně zástupce náčelníka a dalších soudců, rozhodovaly v senátech. Vojenské soudy byly příslušné k projednávání trestných činů spáchaných příslušníky ozbrojených sil a sborů a jiných osob, u kterých tak stanovil zákon. Vojenské soudy zřizoval i rušil prezident republiky, ten také ustanovoval jejich obvody.

Nejvyšší soud rozhodoval v senátech, presidiu a plénu, skládal se z předsedy Nejvyššího soudu, náměstků předsedy a ostatních soudců. Pokud Nejvyšší soud rozhodoval jako soud druhého stupně, byl senát složen ze tří soudců z povolání a dvou soudců z lidu, ve zbylých případech se senát skládal ze tří soudců z povolání. Na základě své činnosti tvořili soudci z povolání trestní, občanskoprávní a vojenské kolegium, předsedy jednotlivých kolegií byli náměstci předsedy. Presidium Nejvyššího soudu tvořil předseda Nejvyššího soudu, náměstci předsedy a tři soudci z povolání, kteří byli předsedou soudu vybráni z jednotlivých kolegií, zasedání presidia byla neveřejná. Úkolem presidia bylo připravovat podklady pro jednání pléna Nejvyššího soudu, projednávání otázek dozoru nad ostatními soudy a rozhodování o stížnostech pro porušení zákona proti rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu.⁴⁶

Plénum Nejvyššího soudu bylo složeno z předsedy soudu, náměstků předsedy a ostatních soudců z povolání Nejvyššího soudu, jeho hlavním úkolem bylo zajištění jednotného výkladu zákonů a jiných právních předpisů, rozhodování o stížnostech pro porušení zákona, které mu byly předloženy presidiem a projednávání činnosti jednotlivých kolegií. Plénum Nejvyššího soudu bylo svoláváno minimálně každé tři měsíce.

---

⁴⁶ možnost předložit stížnost plénu NS

Zákonem byla zakotvena volba soudců, soudci Nejvyššího soudu, krajských soudů a okresních soudů byli voleni na dobu čtyř let. Soudci vojenských soudů byli voleni na dobu, po kterou vykonávali vojenskou službu, nejdéle však opět na dobu čtyř let. Soudcem z povolání mohl být zvolen občan Československé socialistické republiky, který byl občansky bezúhonný, byl oprávněn volit do zastupitelských sborů, dosáhl v den volby věku 23 let, měl potřebné odborné znalosti a byl oddán socialistickému zřízení. U soudců byla věková hranice snížena na 21 let. Soudcem vojenského soudu mohl být zvolen pouze ten, který kromě obecných požadavků vyjmenovaných výše, konal vojenskou službu nebo byl příslušníkem ozbrojených složek. U okresních, krajských soudů a Nejvyššího soudu určoval počet soudců z povolání ministr spravedlnosti, u vojenských soudů po dohodě s ministrem národní obrany. Počet zbylých soudců stanovil předseda daného soudu. Jednotlivé kandidáty na výkon funkce soudce navrhovala Národní fronta, volbu soudců uskutečňovaly příslušné národní výbory. Soudce Nejvyššího soudu volilo Národní shromáždění.

Na základě zákona o místních lidových soudech (zákon číslo 38/1961 Sb.) byla stanovena organizační pravidla pro volbu soudců místních lidových soudů. Soudce místního lidového soudu byl volen na dva roky shromážděním občanů na základě návrhu místního národního výboru. Jako soudce místního lidového soudu mohl být zvolen každý občan po dovršení 21 let věku, „**jež požíval mezi občany všeobecné vážnosti a důvěry a který byl ostatním občanům příkladem v práci, ve veřejné činnosti i v osobním životě.**“⁴⁷ Místní lidové soudy byly příslušné k projednávání majetkových sporů, provinění a méně závažných trestných činů, pokud jim byly postoupeny (prokurátorem nebo soudem, a to na žádost místního lidového soudu nebo z vlastního podnětu) Místní lidové soudy projednávaly jim příslušné věci v tříčlenných senátech, měly povinnost věc rozhodnout do 30 dnů od podání návrhu. Proti rozhodnutí bylo možné podat odvolání, jakožto opravný prostředek, které muselo být podáno u předsedy místního lidového soudu nebo zástupce předsedy a to ústně nebo písemně. Zákon číslo 62/1961 byl roku 1964 nahrazen novým zákonem o organizaci soudů a o volbách soudců (zákon číslo 36/1964 Sb.) Nový zákon platil s řadou novel až do devadesátých let minulého století.

2.4.1. Československá federace

Dne 27.10.1968 se Národní shromáždění usneslo na ústavním zákoně o československé federaci (ústavní zákon číslo 143/1968 Sb.). V hlavě šesté ústavního zákona byl zakotven institut ústavního soudu Československé socialistické republiky, jakožto soudní orgán ochrany

---

⁴⁷ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 197

ústavnosti. Ústavní soud Československé socialistické republiky, ani ústavní soudy obou republik, jak byly předvídaný článkem 100 a 101 ústavního zákona, nebyly nikdy ustaveny.⁴⁸ Ústavní soud Československé socialistické republiky měl být složen z celkem dvanácti členů – osmi soudců a čtyř náhradníků a měl rozhodovat v senátech. Podle článku 89 ústavního zákona o československé federaci ústavní soud mohl dávat podněty ke zdokonalení zákonodárství Československé socialistické republiky, jakož i ke zdokonalování zákonodárství republik.

2.5. Ústavní zákon číslo 155/1969 Sb.

Ústava z roku 1960 byla změněna ústavním zákonem číslo 155/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje hlava osmá Ústavy. Na základě, ústavním zákonem, provedené novelizace hlavy osmé Ústavy, došlo rovněž ke změně zákona o organizaci soudů a o volbách soudců, publikováno předsednictvem Federálního shromáždění pod číslem 19/1970 Sb.⁴⁹ Soudní soustava byla složena ze soudů obecných a vojenských soudů, místní lidové soudy byly zrušeny. Nově byl zřízen Nejvyšší soud ČSR, Nejvyšší soud SSR a Nejvyšší soud ČSSR. Okresní soudy byly příslušné projednávat a rozhodovat ve věcech trestních a občanskoprávních jako soudy prvoinstanční. V trestních věcech rozhodovaly v prvním stupni o všech přečinech a všech trestných činech s výjimkou těch, o kterých na základě zákona rozhodovaly jako soudy první instance krajské soudy. Podle trestního řádu rozhodovaly v trestních věcech krajské soudy, a to především o těch trestných činech, u kterých stanovil zákon trest odnětí svobody s dolní hranicí odnětí svobody nejméně pět let a o trestných činech, za něž bylo možné uložit trest smrti. Krajský soud rozhodoval vždy kolektivně, fungoval rovněž i jako kárný soud.

Nejvyšší soudy Československé socialistické republiky, tedy Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR nikdy nerozhodovaly jako soudy prvoinstanční, jejich hlavním úkolem byl výkon dozoru nad činností všech soudů republiky, činností státních notářství, rozhodovaly o řádných opravných prostředcích, o stížnosti pro porušení zákona a zaujímaly stanoviska ohledně výkladu zákonů a jiných právních předpisů. Nejvyšší soud byl vnitřně členěn na senáty, kolegia a plénum, senáty byly tříčlenné, skládaly se ze tří soudců z povolání. Kolegia byla dvě, dělena na občanskoprávní a trestní. Plénum Nejvyššího soudu bylo složeno z předsedy Nejvyššího soudu, náměstků předsedy a ostatních soudců z povolání, zasedání pléna bylo neveřejné.

---

⁴⁸ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl III. 1960-1989*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, str. 197

⁴⁹ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl III. 1960-1989*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, str. 279

Vojenské soudnictví bylo členěno na vojenské obvodové soudy, které působily jakožto soudy prvoinstanční a vyšší vojenské soudy. Jurisdikci vojenských soudů podléhali pouze příslušníci vojensky organizovaných sborů a jiných sborů, o kterých tak stanovil zákon.

Jako nejvyšší soudní orgán republiky fungoval Nejvyšší soud Československé socialistické republiky se sídlem v Praze. Jeho hlavním úkolem, pro který byl zřízen, byl výkon dozoru nad rozhodovací činností soudů a zajištění jednotnosti soudní judikatury. Nejvyššímu soudu příslušelo zejména: rozhodovat o odvoláních proti rozhodnutí vyšších vojenských soudů, zaujímat stanoviska k zajištění jednotného výkladu zákona, přezkoumávat zákonnost právoplatných rozhodnutí, kterými byl uložen trest smrti. Nejvyšší soud se skládal z předsedy soudu, místopředsedy soudu, náměstků předsedy soudu a dalších soudců z povolání. Nejvyšší soud zasedal v senátech, kolegiích nebo v plénu, senáty byly tříčlenné nebo pětičlenné složené pouze ze soudců z povolání. Kolegia u Nejvyššího soudu byla vytvořena tři a to trestní, občanskoprávní a vojenské.⁵⁰

---

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 200 a násl.

3. Ústava České republiky (ústavní zákon číslo 1/1993 Sb.)

3.1. Ústavní změny po listopadu 1989

17. listopad roku 1989 symbolizuje zhroucení komunistického systému. Během období od listopadu 1989 do konce roku 1992 bylo přijato 49 ústavních zákonů, a to Federálním shromážděním, Českou národní radou a Slovenskou národní radou. Skrze jednotlivé ústavní zákony byl měněn a doplňován ústavní řád. Prvním ústavním zákonem, jenž byl přijat Federálním shromážděním, byl ústavní zákon číslo 135/1989 Sb., kterým byl z textu ústavy z roku 1960 vypuštěn článek o vedoucí úloze KSČ. Koncem března roku 1990 došlo k přijetí ústavního zákona o změně názvu Československé socialistické republiky na Československou federativní republiku.⁵¹ Již následujícího měsíce nabyl účinnosti ústavní zákon, kterým byl dosavadní název změněn na Česká a Slovenská Federativní Republika, jenž zůstal v platnosti do zániku federace. V lednu roku 1991 došlo ke schválení ústavního zákona, kterým se uvozovala Listina základních práv a svobod (ústavní zákon číslo 23/1991 Sb.) Federálním shromážděním. Dne 1.10.1992 nabyla účinnosti Ústava Slovenské republiky, přijatá Slovenskou národní radou (vyhlášena pod číslem 460/1992 Sb.).⁵² Federální shromáždění dne 25.11.1992 odhlasovalo ústavní zákon číslo 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky. Uplynutím 31.12.1992 zanikla ČSFR, namísto které vznikly samostatné Česká republika a Slovenská republika.⁵³

3.2. Změny v soudnictví po listopadu 1989

Po roce 1989 došlo k významným novelizacím právních předpisů v oblasti úpravy organizace justice, které byly z velké části inspirovány úpravou soudnictví z období tzv. první republiky. Jednou z nejdůležitějších norem byl nový zákon o soudech a soudcích, který byl vydán pod číslem 335/1991 Sb. Na základě tohoto zákona byli soudci jmenováni doživotně, došlo k zakotvení soudcovské nezávislosti. Dalším z významných zákonů byl zákon číslo 98/1991 Sb., o sídlech a obvodech okresních a krajských soudů a dále pak zákon číslo 412/1991 Sb., který upravoval kárnou odpovědnost soudců.⁵⁴ K obnovení Ústavního soudu došlo ústavním zákonem číslo 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní republiky. Tímto

⁵¹ na Slovensku Česko-Slovenská federativní republika

⁵² GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994, str. 40 a násl.

⁵³ ústavním zákonem číslo 327/1991 Sb., o referendu, byla zakotvena nutnost uskutečnění referenda v případě rozhodnutí některé z republik vystoupit z federace. Ústavní zákon číslo 327/1991 Sb. nebyl nikdy naplněn, federace skončila zánikem, nikoliv vystoupením.

⁵⁴ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004, str. 205 a násl.

zákonem bylo stanoveno složení Ústavního soudu - dvanáct soudců, kteří byli jmenováni prezidentem republiky na návrh Federálního shromáždění, České národní rady a Slovenské národní rady, přičemž každý ze jmenovaných zákonodárných sborů navrhoval po osmi kandidátech na soudce. Prezident byl oprávněn vybrat z navrhovaných kandidátů z každé republiky šest soudců. Funkční období soudců bylo stanoveno na dobu sedmi let. Ústavní soud ČSFR zanikl spolu se zánikem České a Slovenské federativní republiky koncem roku 1992, působil tedy jen po dobu 10 měsíců.⁵⁵

Federální shromáždění České a Slovenské Federativní republiky se v prosinci roku 1992 usneslo na ústavním zákoně číslo 624/1992 Sb., o zániku funkce soudců a o skončení pracovních a služebních poměrů v souvislosti se zánikem České a Slovenské Federativní republiky. Předmětný ústavní zákon upravoval otázku zániku funkce soudců Ústavního soudu České a Slovenské Federativní republiky, Nejvyššího soudu České a Slovenské Federativní republiky a vojenských soudů uplynutím dne 31.12.1992.⁵⁶ Jednotlivým soudcům Nejvyššího soudu, Ústavního soudu a vojenských soudů, jejichž funkce soudce zanikla, náležel příspěvek ve výši šestinásobku jejich platu.⁵⁷

3.3. Východiska pro vznik Ústavy z roku 1993

Původně byla v rozmezí let 1990-1991 zahájena práce na ústavě České republiky, jako ústavě jednoho ze dvou subjektů České a Slovenské Federativní Republiky. Po událostech, zmíněných shora, bylo nutné na vzniklou situaci reagovat přípravou ústavy České republiky jako samostatného, svrchovaného státu. Po volbách v létě roku 1992 byly vytvořeny dvě komise, a to předsednictva ČNR a vlády ČR. Vlastní text ústavy vznikal hlavně na půdě vládní komise. Při přípravě ústavy musely být řešeny některé z hlavních rozporů mezi tzv. koaličními a opozičními politiky.⁵⁸ Výrazný vliv na koncepci ústavy měla československá Ústavní listina z roku 1920.

Při samotném projednávání návrhu Ústavy v ČNR byly předkládány další dílčí návrhy, například byla navrhována změna názvu státu na Českomoravská republika, stanovení neslučitelnosti výkonu mandátu v parlamentu s členstvím ve vládě nebo přímá volba prezidenta

⁵⁵ SCHELLE, K. *Dějiny ústavního práva*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, str. 321

⁵⁶ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl IV. 1989-1992*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, str. 596 a násl.

⁵⁷ podle článku 3 ústavního zákona číslo 624/1992 Sb.)

⁵⁸ za příklad může sloužit vyhlášení Listiny základních práv a svobod za součást ústavního pořádku, jak byla schválena Federálním shromážděním v lednu 1991 nebo zakotvení Parlamentu jako dvoukomorového orgánu GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994, str. 52

republiky. Celkem bylo přijato 6 pozměňovacích návrhů, zbylých 76 bylo zamítnuto, u 8 návrhů došlo k jejich stažení.⁵⁹

Dne 16.12.1992 byla přijata Českou národní radou Ústava České republiky, publikovaná ve Sbírce zákonů pod číslem 1/1993 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.1.1993. Ústava České republiky má charakter ústavy polylegální.⁶⁰ Ústavní pořádek, jakožto termín zakotvený v článku 3 a článku 112 Ústavy, tvoří: Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle současné Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6.6.1992.

Po nabytí účinnosti byla Ústava České republiky celkem osmkrát novelizována, vždy pouze monotematicky.⁶¹

Ústava České republiky se skládá z preambule a 113 článků, rozdělených do osmi hlav. Preambule ústavy odkazuje na tradice české státnosti, nemá přímý normativní obsah. **Zakotvuje odhodlání občanů České republiky budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, a jako součást rodiny evropských a světových demokracií.**⁶²

3.3.1. Moc soudní

Moci soudní je věnována hlava čtvrtá Ústavy (články 81-96). Obsahuje obecné zásady, dle kterých soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy, jež poskytují ochranu právům a rozhodují o vině a trestu za spáchané trestné činy, a některé předpoklady pro výkon funkce soudce. Ústava v hlavě čtvrté zakotvuje principy, na kterých je soudní moc založena, a to pro obecné soudy i pro soud ústavní. Následně je dělena na dvě části. První část, články 83-89 Ústavy, je věnována Ústavnímu soudu, jeho funkci, složení, jmenování soudců Ústavního soudu a jeho pravomocem. Články 90-96 Ústavy se týkají postavení obecných soudů a některých zásad

⁵⁹ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl IV. 1989-1992*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, str. 570

⁶⁰ ústava je složena z většího množství ústavních zákonů

⁶¹ např. ústavním zákonem číslo 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon ČNR číslo 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, tzv. euronovela

⁶² SCHELLE, K. *Dějiny ústavního práva*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, str. 326

soudního řízení⁶³. Soustava obecných soudů je tvořena Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, vrchními, krajskými a okresními soudy. Z článku 90 a 91 odst. 1 Ústavy vyplývá základní členění obecné justice na trestní, správní a civilní soudnictví.⁶⁴

Soudci, kteří vykonávali funkci soudce ke dni nabytí účinnosti Ústavy, se na základě ustanovení článku 111 Ústavy považují za soudce jmenované podle Ústavy České republiky.⁶⁵

Ústavním zákonem číslo 29/1993 Sb. byl řešen přechod jednotlivých soudců z Nejvyššího soudu ČSFR a vojenských soudů do soudní soustavy ČR a zároveň přechod pracovníků Kanceláře Ústavního soudu ČSFR do Nejvyššího soudu České republiky. Soudci Nejvyššího soudu ČSFR se stali, za předpokladu vyslovení jejich souhlasu, soudci Nejvyššího soudu České republiky.

Ústava České republiky v článku 82 odst. 1 zdůrazňuje **nezávislost a nestrannost soudců** při výkonu funkce soudce.⁶⁶ Nestrannost soudce je vždy posuzována ze dvou hledisek,⁶⁷ to jest stěžejního subjektivního, vypovídajícího o osobním přesvědčení soudce a jeho vztahu k projednávané věci (personal conviction of a particular judge) a objektivního, které sleduje, zda je možno vyloučit jakoukoli legitimní pochybnost o nepodjatosti soudce (guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect). Za institucionální prostředek zajištění nestrannosti soudu lze chápat soudcovskou nezávislost. Dílčími aspekty soudcovské nezávislosti jsou zejména:

- nepodjatost soudce, tzn. jeho nezávislost na účastnících řízení, jejich zástupcích a vyloučení jakéhokoliv vztahu soudce k projednávané věci
- samostatnost soudu jako orgánu soudní moci
- samostatnost soudce v rámci soudní soustavy
- závaznost rozhodnutí soudu a jeho nezměnitelnost jinak než procesními prostředky
- postavení soudce, zajišťující nezávislost na vlivech sociálních, politických, veřejného mínění apod.⁶⁸

⁶³ další ustanovení týkající se soudního řízení zakotvuje hlava V Listiny základních práv a svobod- právo na soudní a jinou právní ochranu

⁶⁴ MLSNA, P. et alii: *Ústava ČR-vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010, str. 222 a násl.

⁶⁵ GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994, str. 118

⁶⁶ oproti nezávislosti soudců je rozlišována nezávislost soudů, nejedná se o totožné pojmy, přesto spolu souvisí, není možná existence nezávislosti soudu bez nezávislosti soudce a obráceně. Nezávislost soudu zakotvuje článek 81 Ústavy, dle kterého „soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.“ Nezávislostí soudu je definována jeho samostatnost a institucionální oddělenost od moci zákonodárné a moci výkonné

⁶⁷ dvojího testu nestrannosti soudce, ze kterého vychází rovněž judikatura ESLP, viz rozhodnutí ve věci Gautrin a další vs. Francie z roku 1998, I. ÚS 722/2005 ze dne 7.3.2007

⁶⁸ HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky*. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 132

Námitku podjatosti dle prvního bodu může uplatnit účastník řízení zpravidla nejpozději při prvním jednání ve věci. V případě, že účastník řízení při prvním jednání soudu o důvodu pro vyloučení soudce či přísedícího nevěděl, má možnost uplatnit námitku podjatosti do 15 dnů poté, co se o předmětném důvodu dozvěděl. Případnou pozdější námitku je účastník oprávněn podat pouze tehdy, pokud nebyl soudem poučen ohledně tohoto svého práva vyjádřit se k osobě soudců a přísedících. Vyjma obecných náležitostí musí být z námítky podjatosti účastníka řízení zřejmé, proti kterému soudci, respektive přísedícímu je námitka uplatňována, jaké jsou rozhodné důvody pro její podání a kdy se o skutečnostech, zakládajících důvodné pochybnosti o nepodjatosti soudce, respektive přísedícího, dozvěděl.

Podle občanského soudního řádu (zákon číslo 99/1963 Sb.), konkrétně paragrafu 15b a násl. rozhoduje o námitce podjatosti nadřízený soud v senátě.⁶⁹ Nadřízený soud námitku podjatosti odmítne, pokud byla podána opožděně. Jestliže rozhodl nadřízený soud o vyloučení soudce z projednávání a rozhodování v určité věci, určí předseda soudu na základě rozvrhu práce jiného soudce, v případě vyloučení všech členů senátu, přikáže věc senátu jinému.

Soudce nebo přísedící je vyloučen z projednání a rozhodnutí věci, bez nutnosti vznesení námítky podjatosti účastníkem řízení, jakmile se dozví o skutečnostech, které zakládají důvod pro jeho vyloučení. V takovém případě je soudce nebo přísedící povinen skutečnosti, pro které je vyloučen, oznámit předsedovi soudu, **„který určí podle rozvrhu práce jiného soudce nebo, týká-li se oznámení všech členů senátu, přikáže věc jinému senátu.“**⁷⁰

V řízení u soudu vyššího stupně jsou vždy vyloučeni z projednávání a rozhodování věci soudci v případě, že danou věc, o které je vedeno řízení u soudu vyššího stupně projednávali či rozhodovali u soudu nižšího stupně.

Jedna ze záruk soudcovské nezávislosti je samostatně upravena v ustanovení článku 82 odst. 2 Ústavy, ve kterém je uvedeno: **„soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu.“** Neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudce jsou pro postavení soudce charakteristické a jsou ústavními zárukami soudcovské nezávislosti. Dalšími zárukami soudcovské nezávislosti zakotvenými přímo v Ústavě jsou dle článku 84 odst. 2 a článku 93 odst. 1 Ústavy jmenování soudců a vázanost soudce pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, stanovená článkem 95 odst. 1 Ústavy.

Podle odst. 2 předmětného článku Ústavy může být soudce odvolán nebo přeložen jen tehdy, dá-li k tomu souhlas, nelze však takto postupovat v případě již probíhajícího řízení, neboť **„nikdo nemůže být odňat svému zákonnému soudci“** (článek 38 odst. 1 Listiny). Výjimku

---

⁶⁹ výjimka u Nejvyššího soudu, kdy o vyloučení soudce NS rozhoduje jiný senát NS

⁷⁰ podle paragrafu 15 odst. 2 občanského soudního řádu

představuje kárná odpovědnost soudce podle ustanovení paragrafů 86-90 zákona o soudech a soudcích (zákon číslo 6/2002 Sb.).⁷¹ Samotné řízení ve věcech kárné odpovědnosti soudců upravuje zákon číslo 7/2002 Sb., zákon o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. Kárným soudem pro věci soudců a státních zástupců se stal od 1.10.2008 Nejvyšší správní soud na základě zákona číslo 314/2008 Sb., který novelizoval zákon o soudech a soudcích (zákon číslo 6/2002 Sb.) a zákon o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů (zákon číslo 7/2002 Sb.) Aktivní legitimaci pro podání kárné žaloby ve věcech soudců přísluší prezidentu republiky, ministru spravedlnosti, předsedovi Nejvyššího soudu, předsedovi Nejvyššího správního soudu, předsedovi vrchního soudu, předsedovi krajského soudu a předsedovi okresního soudu.⁷² Návrh na zahájení kárného řízení musí obsahovat údaje o osobě soudce, proti němuž návrh směřuje, včetně jeho pracovního zařazení, popis skutku, pro který se navrhuje zahájení kárného řízení, označení důkazů, o které se návrh opírá a návrh na uložení konkrétního kárného opatření, kterým však kárný senát není vázán.⁷³ Zákon v paragrafu 9 odst. 1 stanoví pro podání návrhu na zahájení kárného řízení lhůtu v délce šesti měsíců ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl o skutečnostech týkajících se kárného provinění, které jsou rozhodné pro podání návrhu, nejpozději však do tří let ode dne, kdy došlo ke spáchání kárného provinění.⁷⁴

Dospěl-li kárný senát po provedení šetření k závěru, že kárně obviněný soudce je vinen, rozhodne o uložení kárného opatření, případně o upuštění od uložení kárného opatření, zejména v případě, když se samotné projednání kárného provinění jeví jako dostačující. Možnými kárnými opatřeními jsou podle paragrafu 88 odst. 1 zákona číslo 6/2002 Sb. 1) důtka, 2) snížení platu až o 30 % na dobu maximálně jednoho roku, při opětovném kárném provinění, kterého se soudce dopustil v období před zaházením kárného opatření, na dobu maximálně dvou let, 3) možnost odvolání z funkce předsedy senátu, 4) možnost odvolání z funkce soudce.

Kárný senát vynese zprošťující rozhodnutí, pokud dojde k závěru, že 1) obviněný soudce se kárného provinění nedopustil, 2) obviněnému není možné kárné provinění dokázat, 3) projednávaný skutek není kárným proviněním, 4) není prokázáno, že se tvrzený skutek stal.⁷⁵

Článek 82 odst. 3 Ústavy se zabývá inkompatibilitou funkce soudce. Na základě předmětného ustanovení „**není funkce soudce slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena**

---

⁷¹ Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

⁷² paragraf 8 odst. 2 zákona číslo 7/2002 Sb.

⁷³ paragraf 9 odst. 2 zákona číslo 7/2002 Sb.

⁷⁴ kárné provinění vymezuje paragraf 87 odst. 1 zákona číslo 6/2002 jako: „zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů.“

⁷⁵ paragraf 19 zákona číslo 7/2002 Sb.

Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě.“ Ustanovení o neslučitelnosti garantuje nezávislý výkon funkce soudce. Výčet neslučitelných funkcí tak, jak jsou stanoveny v Ústavě, je pouze výčtem demonstrativním. Vymezení inkompatibility funkce soudce, zakotvené v Ústavě, je zopakováno v zákoně číslo 6/2002 Sb. Podle paragrafu 74 odst. 2 zákona o soudech a soudcích (zákon číslo 6/2002 Sb.) **„funkce soudce není slučitelná s funkcemi a činnostmi, o nichž to stanoví zákon. S výjimkou funkce předsedy soudu nebo místopředsedy soudu nesmí soudce současně s výkonem funkce soudce zastávat žádnou jinou funkci ve veřejné správě.**“ Neslučitelnost je dále rozvedena v předmětném zákoně v paragrafu 80 odst. 5 písm. b), dle kterého: **„soudce zejména nesmí působit jako rozhodce nebo zprostředkovatel řešení právního sporu, zastupovat účastníky soudního řízení nebo jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení, s výjimkou zákonného zastoupení a případů, v nichž půjde o zastupování dalšího účastníka řízení, v němž je účastníkem i sám soudce“** a paragrafu 85, který stanoví, že **„soudce nesmí ode dne, který je stanoven jako den nástupu do funkce, až do zániku funkce soudce kromě výkonu funkce soudce a funkcionáře soudu, anebo činností spojených s dočasným přidělením k ministerstvu nebo k Justiční akademii, zastávat žádnou jinou placenou funkci ani vykonávat jinou výdělečnou činnost s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké a činnosti v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu, a to za předpokladu, že taková činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.“**

3.3.2. Ústavní soud

Postavení Ústavního soudu vymezuje článek 83 Ústavy, podle kterého **„je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti.“**

Vzhledem k soustavě obecných soudů má postavení Ústavního soudu zcela specifický charakter. Hlavním úkolem Ústavního soudu je samotná ochrana ústavnosti.⁷⁶ Ústavní soud je kolegiátním orgánem, který je složen z patnácti soudců, a to předsedy, dvou místopředsedů a čtyř tříčlenných senátů, soudci Ústavního soudu jsou si při výkonu své funkce rovni. Přechodně je možné, aby měl Ústavní soud menší počet členů, ale pouze za předpokladu, že bude moci

---

⁷⁶ ústavností se rozumí stav, kdy se všechny společenské vztahy realizují v souladu s Ústavou. O ústavnost se jedná v případě, pokud normy nižšího stupně nebo kogentní právní akty-rozhodnutí soudu nebo správního orgánu- je možné porovnávat s ústavou a v případě jejich nesouladu z toho vyvodit důsledky, HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky*. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 134

rozhodovat v plénu.⁷⁷ Předsedu a místopředsedy Ústavního soudu jmenuje prezident republiky ze soudců ÚS. Funkce předsedy Ústavního soudu má povahu toliko organizační a reprezentativní. Soudci Ústavního soudu jsou jmenováni na základě ustanovení článku 84 odst. 1 Ústavy na dobu určitou, deseti let.⁷⁸ Soudce může být do funkce soudce Ústavního soudu jmenován i vícekrát. Soudce Ústavního soudu je jmenován prezidentem republiky se souhlasem Senátu, souhlas Senátu se vyžaduje dříve, než je soudce jmenován. Ke jmenování soudce Ústavního soudu dochází v případě, že dojde k uvolnění funkce některého ze soudců Ústavního soudu, k uvolnění dochází zánikem funkce soudce ÚS. Důvody, pro které funkce soudce Ústavního soudu zaniká, jsou taxativně stanoveny v paragrafu 7 zákona číslo 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Prezident není oprávněn soudce ÚS odvolat, soudce ÚS však může na svou funkci rezignovat, poté skládá svou rezignaci do rukou prezidenta republiky. Soudcem Ústavního soudu může být jmenován jen občan (České republiky), který je bezúhonný, tedy bez záznamu v rejstříku trestů, volitelný do Senátu, tedy starší 40 let⁷⁹ s aktivním i pasivním volebním právem do horní komory Parlamentu, vysokoškolským právnickým vzděláním a s minimálně deseti letou právní praxí.⁸⁰

Soudce Ústavního soudu se své funkce ujímá složením slibu do rukou hlavy státu, jak vyplývá z článku 85 odst. 1 Ústavy. Okamžikem složení slibu se soudce ujímá funkce a začíná plynout jeho funkční období. Slib ústavního soudce zní: „**Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.**“ V textu slibu soudce Ústavního soudu je vyjádřena specifická působnost Ústavního soudu, především z pohledu ochrany přirozených práv a vázanosti pouze ústavními zákony, tedy ústavním pořádkem. Vyjma ústavního pořádku je soudce Ústavního soudu vázán také zákony avšak jen, pokud neodporují právě ústavnímu pořádku.

Podle ustanovení článku 86 odst. 1 Ústavy „**nelze soudce Ústavního soudu stíhat bez souhlasu Senátu.**“ Pokud jde o trestní postih soudců Ústavního soudu, požívají tyto stejné imunity jako senátoři a poslanci. Hlavním důvodem této úpravy je umožnění řádného výkonu soudcovské funkce, jedná se o záruku soudcovské nezávislosti. Trestněprocesní imunitu soudce Ústavního soudu je třeba vnímat jako důsledek principu dělby moci, který se promítá v ochraně

---

⁷⁷ podle zákona o Ústavním soudu, zákon číslo 182/1993 Sb. je ÚS způsobilý k jednání a usnášení se v plénu za přítomnosti deseti, respektive dvanácti soudců

⁷⁸ rozdíl oproti soudcům obecných soudů, ti jsou jmenováni prezidentem republiky bez časového omezení

⁷⁹ minimální věková hranice pro soudce Ústavního soudu ČSFR byla stanovena na 35 let, naopak pro prvorepublikový Ústavní soud byla věková hranice vyšší, 45 let

⁸⁰ nemusí se jednat jen o praxi v oblasti soudnictví, soudci ÚS mohou být jmenováni advokáti, vysokoškolští pedagogové...

moci zákonodárné, resp. soudní před neústavními zásahy moci výkonné.⁸¹ Novelou provedenou ústavním zákonem číslo 98/2013 Sb., byla změněna věta druhá článku 86 odst. 1 Ústavy **„Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno“** na **„Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání funkce soudce Ústavního soudu vyloučeno.“** Tato změna reflektuje tezi, podle které účelem trestněprocesní imunity je ochrana orgánu Ústavního soudu, nikoli poskytnutí výsady ústavnímu soudci v podobě jeho nestíhatelnosti. Po skončení mandátu soudce Ústavního soudu jeho imunita končí, orgány činné v trestním řízení mohou zahájit, respektive pokračovat v trestním stíhání. Imunita soudce Ústavního soudu zaniká v případě, že Senát udělí k trestnímu stíhání soudce souhlas, samotný souhlas nelze později odvolat. Soudci Ústavního soudu jsou kárně odpovědní.⁸² Součástí soudcovské imunity je i omezená možnost zadržení soudce Ústavního soudu, o přípustnosti zadržení rozhoduje Senát, respektive jeho předseda.

Článek 87 Ústavy vymezuje jednotlivé kompetence Ústavního soudu, kompetence mohou být Ústavnímu soudu svěřeny pouze Ústavou, případně jiným ústavním zákonem. Kromě daného článku Ústavy obsahuje další kompetence Ústavního soudu článek 95 odst. 2 Ústavy, dle kterého **„dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu“** a článek 82 odst. 2 Ústavy, jenž je základem kárné pravomoci Ústavního soudu nad svými soudci.⁸³

Podle ustanovení článku 88 odst. 2 Ústavy je soudce Ústavního soudu při svém rozhodování vázán toliko ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu (zákon číslo 182/1993 Sb.). Zákon o Ústavním soudu má v rámci právního řádu zvláštní postavení, přestože se nejedná o ústavní zákon, není možné jej u Ústavního soudu napadnout, Ústavní soud je jím vázán. Zatímco obecné soudy jsou vázány zákonem a nemohou posuzovat jeho ústavnost, je Ústavní soud vázán především ústavními předpisy. Vázanost Ústavního soudu předpisy, které jsou vypočteny v článku 88 odst. 2 Ústavy, znamená, že se od nich Ústavní soud nemůže odchýlit.⁸⁴

---

⁸¹ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 844

⁸² upravuje část čtvrtá zákona číslo 182/1993 Sb., blíže v kapitole o ÚS

⁸³ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 850

⁸⁴ HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 147 a násl.

3.3.3. Soudy

Ustanovení článku 90 Ústavy vystihuje základní funkci, podstatu a smysl soudnictví, pro kterou jsou soudy ústavně pojaty jako státní orgány zvláštního typu, když zakotvuje, že „**soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.**“ V nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 34/2006 ze dne 21. listopadu 2007 Ústavní soud deklaroval, že moc soudní musí být zvlášť striktně oddělena od intervencí moci výkonné právě proto, že je povolána k autoritativnímu řešení sporů a ochraně práv jednotlivce jak ve sporech soukromých, tak ve sporech proti státu. Trestní způsob ochrany práv svěřuje Ústava větou druhou předmětného článku Ústavy výhradně soudům rozhodujícím v trestním řízení, tímto ustanovením je výslovně přiznán monopol státu na trestní represii.

Článek 91 Ústavy je základním ustanovením zabývajícím se organizací soudů. Organizace soudů může mít podobu jediné soudní soustavy nebo více soudních soustav. V případě existence více soudních soustav se většinou rozlišují soudy obecné a zvláštní. Podle české právní úpravy je postavení zvláštního soudu přiznáno Ústavnímu soudu, který plní funkci soudního orgánu ochrany ústavnosti a není řazen do soustavy soudů.⁸⁵

Soudní soustava je charakterizována hierarchickým uspořádáním, spočívajícím v dělení soudů v rámci soudní soustavy na soudy vyšší a nižší. Úkolem vyšších soudů je pak mimo jiné rozhodování o opravných prostředcích proti rozhodnutím nižších soudů.

Na základě článku 91 Ústavy lze konstatovat, že soudní soustava České republiky má podobu jediné soudní soustavy s tím, že mimo tuto soudní soustavu stojí Ústavní soud.⁸⁶ Z předmětného ustanovení článku 91 Ústavy vyplývá, že soudy v České republice mohou být pouze obecné a řádné, není dána možnost zřízení soudů výjimečných či mimořádných.

Soudní soustava je organizačně členěna do čtyř stupňů, první stupeň tvoří soudy okresní, druhý soudy krajské, třetí stupeň soudy vrchní, čtvrtým stupněm jsou Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud.⁸⁷ Název Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu je kogentně zakotven přímo Ústavou, názvy ostatních soudů je možné měnit zákonem, jak vyplývá z druhé věty článku 91 odst. 1 Ústavy.⁸⁸

Odstavec 2 článku 91 Ústavy stanoví výhradu zákona pro úpravu organizace a působnosti soudů.

---

⁸⁵ články 83 a 91 Ústavy

⁸⁶ do 31.12.1993 patřily do soudní soustavy podle článku 110 Ústavy rovněž vojenské soudy

⁸⁷ HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 155 a násl.

⁸⁸ V Praze na úrovni okresních soudů působí soudy obvodní, namísto krajského soudu, Městský soud v Praze, v Brně na úrovni okresního soudu Městský soud v Brně

Ustanovení článku 92 Ústavy má pouze deklaratorní charakter v tom smyslu, že zakotvuje Nejvyšší soud jako „vrcholný soudní orgán.“ Vrcholné soudní orgány jsou v České republice tři: Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Dané ustanovení článku 92 Ústavy může sloužit jako negativní výčet kompetencí, které nemohou být svěřeny Nejvyššímu soudu, jde zejména o kompetence Ústavního soudu, jež lze založit pouze Ústavou, popřípadě jinými ústavními zákony. Nejvyššímu správnímu soudu lze z kompetencí Ústavního soudu svěřit toliko ty, u kterých to výslovně povoluje ustanovení článku 87 odst. 3 Ústavy. Kompetence Nejvyššího správního soudu v Ústavě výslovně vymezeny nejsou, jejich vymezení Ústava svěřuje zákonu podle článku 91 odst. 2 Ústavy, který musí určit přesné kompetence Nejvyššího soudu i Nejvyššího správního soudu. Jednotlivé kompetence je možné na základě zákona přesouvat z jedné větve justice do druhé, včetně obou nejvyšších soudů.⁸⁹

Všichni soudci jsou podle ustanovení článku 93 odst. 1 Ústavy do funkce jmenování prezidentem republiky.⁹⁰ Způsob ustavení soudce je jednou ze záruk soudcovské nezávislosti, jmenování prezidentem republiky je v první řadě výrazem vážnosti funkce soudce, zároveň jmenování představitelem moci výkonné slouží jako jedna z brzd, kterou moc výkonná působí na moc soudní.⁹¹ Pravomoc jmenování soudce hlavou státu podléhá kontrasignaci ze strany vlády. Rozhodnutí o jmenování soudce vyžaduje ke své platnosti nejen podpis prezidenta republiky, ale též podpis předsedy vlády, případně jím pověřeného člena vlády, zpravidla ministra spravedlnosti. Jmenování soudce bez časového omezení je nejdůležitější garancí nezávislosti soudce.⁹²

Soudce se své funkce ujímá složením slibu, vlastní text slibu upravuje zákon o soudech a soudcích v paragrafu 62.⁹³

Vyjma podmínek státního občanství, bezúhonnosti a kvalifikace podle článku 93 odst. 2 Ústavy stanoví další předpoklady, které musí splňovat každý, kdo usiluje o funkci soudce, zákon o soudech a soudcích (zákon číslo 6/2002 Sb.). Zákon o soudech a soudcích oproti již zmíněným podmínkám navíc požaduje dosažení určitého věku, podmínku potřebných zkušeností a

---

⁸⁹ za příklad může sloužit přesun kárné agendy ve věcech soudců a státních zástupců z Nejvyššího soudu na Nejvyšší správní soud, kterému zákon číslo 314/2008 Sb. přiznal s účinností od 1.10.2008 zvláštní postavení kárného soudu; RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 962

⁹⁰ na rozdíl od soudců ÚS jsou jmenováni bez časového omezení

⁹¹ HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 158

⁹² dalšími ústavními zárukami jsou neodvolatelnost, nepřeložitelnost soudce a neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými veřejnými funkcemi, viz výše v textu

⁹³ na rozdíl od jmenování soudců ÚS musí rozhodnutí prezidenta republiky o jmenování časově předcházet kontrasignací předsedy vlády

morálních vlastností, složení odborné justiční zkoušky a podmínku příslušné právní praxe, která je předpokladem pro připuštění k odborné justiční nebo jí na roveň postavené zkoušce.⁹⁴

Článek 94 Ústavy upravuje možnosti, podle kterých mohou soudci na základě zákona rozhodovat v senátech, jako samosoudci nebo v některých věcech rovněž za účasti dalších občanů.⁹⁵ V první instanci ve věcech občanskoprávních a trestních rozhodují zpravidla samosoudci.⁹⁶ Vyšší soudy rozhodují jen v senátech. Z druhého odstavce předmětného ustanovení vyplývá, že jiné osoby se mohou na rozhodování soudců jen podílet a pouze vedle soudců v případě, že tak stanoví zákon.⁹⁷

Článek 95 odst. 1 Ústavy stanoví vázanost soudce zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu. Vázanost soudce zákonem je podmínkou nezávislosti soudní moci, soudy jsou oprávněny posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem a v případě jeho rozporu, jiný právní předpis neaplikovat.⁹⁸

Vázanost mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, respektive oprávnění soudce posoudit soulad podzákoného právního předpisu i s takovou mezinárodní smlouvou, byla do předmětného ustanovení vložena tzv. euronovelou Ústavy provedenou zákonem číslo 395/2001 Sb.

Soudce je vyjma zákonů a mezinárodních smluv vázán rovněž ústavními zákony. Problematickou se jeví otázka dovození vázanosti soudců obecných soudů nálezy Ústavního soudu. Předmětné ustanovení článku 95 odst. 1 věta první Ústavy, podle kterého **„je soudce při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu“** je v rozporu s ustanovením článku 89 odst. 2 Ústavy, kterým je stanoveno, že: **„vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.“** Právě ustanovení článku 89 odst. 2 Ústavy otevírá neuzavřitelnou řadu otázek k charakteru závaznosti, pro jaké orgány a pro jaké osoby, a co z rozhodnutí je závazné. V případě, že Ústavní soud zruší rozhodnutí a věc vrátí obecnému soudu k novému rozhodnutí, není možné dávat obecnému soudu pokyny, jak se s nálezem Ústavního soudu vypořádat. Je na soudcích obecného soudu,

⁹⁴ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 967 a násl.

⁹⁵ DAVID, R. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod*. NAKLADATELSTVÍ OLOMOUC, 2001, str. 148

⁹⁶ s několika možnými výjimkami, např. v trestních věcech před samosoudcem probíhají řízení pouze o méně závažných trestních činech s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody do 5 let

⁹⁷ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 976 a násl.

⁹⁸ rozdíl oproti správním úřadům, jež jsou právním řádem včetně podzákoných právních předpisů vázány a nemohou si autonomně soulad zákona a podzákoného právního předpisu posoudit a případně jej neaplikovat více viz nálezy ÚS III. ÚS 274/2001 ze dne 1. listopadu 2001

jaké z částí odůvodnění nálezu Ústavního soudu budou považovat za tak zvané nosné, a tedy zavazující.⁹⁹

Ustanovení článku 95 odst. 2 Ústavy je projevem koncentrovaného modelu soudní kontroly ústavnosti zákonů.¹⁰⁰ Obecné soudy si otázku platnosti zákona z hlediska souladu s ústavním pořádkem samy nemohou posoudit, pouze Ústavní soud může vyslovit protiústavnost zákona, případně může daný zákon zrušit. Pokud obecný soud dospěje k závěru, že konkrétní ustanovení zákona, které má při rozhodování aplikovat, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc k rozhodnutí Ústavnímu soudu. Postup obecných soudů podle článku 95 odst. 2 upravují procesní řády,¹⁰¹ dle kterých soudy řízení přeruší do doby, než Ústavní soud rozhodne. V článku 96 Ústavy jsou uvedeny základní principy soudního řízení: rovnost účastníků řízení, veřejnost a ústnost soudního jednání. Rovnost účastníků řízení navazuje na zásadu zákazu diskriminace tedy, že se subjekty práva má být zacházeno zásadně stejně. Pokud je s účastníky zacházeno rozdílným způsobem, musí k tomu být objektivní a ospravedlnitelný důvod. Princip rovnosti prostupuje celým soudním řízením, rozlišuje rovnost formální, vylučující jakékoliv odlišné zacházení a rovnost materiální, která zahrnuje nutnost různého zacházení za účelem dosažení vyrovnání případných faktických nerovností.¹⁰²

Dalšími předpoklady spravedlivého procesu jsou na základě odst. 2 předmětného článku 96 Ústavy ústnost a veřejnost soudního jednání, jehož účelem je veřejná kontrola rozhodování soudů. Zásady ústnosti a veřejnosti soudního jednání jsou podrobněji rozvedeny v ustanoveních soudních řádů. V nalézacím řízení před soudy prvního stupně platí výlučně ústnost řízení, pokud je ve věci rozhodováno meritorně, u soudů vyšších instancí existují určité výjimky, zpravidla je možné bez ústního jednání rozhodovat se souhlasem účastníků řízení.¹⁰³

---

⁹⁹ KYSELA, J. *Zákon o Ústavním soudu po třinácti letech*, Sborník příspěvků, Eurolex Bohemia, a. s., Praha 2006, str. 78-85

¹⁰⁰ druhým, opačným je decentralizovaný model, ve kterém je soudní kontrola ústavnosti zákonů svěřena všem obecným soudům

¹⁰¹ paragraf 109 odst. 1 písm. c) o.s.ř, paragraf 48 odst.1 písm. a) s.ř.s, paragraf 224 odst. 5 t.ř, paragraf 78 odst. 2 zákona o ÚS

¹⁰² jedná se např. o přesun důkazního břemene na základě ustanovení paragrafu 133a o.s.ř., k tomu bližší náleží ÚS Pl. ÚS 37/2004 ze dne 26. dubna 2006

¹⁰³ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 1008 a násl.

4. Ústavní soud

4.1. Historický vývoj Ústavního soudu

Ústavní soud byl zakotven ústavní listinou (zákon číslo 121/1920 Sb.) jako orgán, jehož předmětem činnosti bylo posuzovat soulad zákonů s ústavou. Ústavní soud byl složen ze sedmi členů a stejného počtu náhradníků. Předsedu a dva další členy jmenoval prezident republiky na základě návrhů Poslanecké sněmovny, Senátu a Sněmu Podkarpatské Rusi, místo kterého podávala návrh vláda.¹⁰⁴ Po dvou členech vysílal Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud. Funkční období bylo stanoveno na dobu deseti let, soudci Ústavního soudu svou funkci vykonávali vedle svého povolání. Sídlem Ústavního soudu byla Praha. Právní úprava vymezovala jen dva druhy řízení před Ústavním soudem:

- řízení o neplatnosti zákona, návrh na zahájení řízení mohl podat pouze taxativně vymezený okruh subjektů (Nejvyšší správní soud, Nejvyšší soud, Volební soud, Poslanecká sněmovna, Senát, Sněm Podkarpatské Rusi), a to do tří let ode dne, kdy došlo k vyhlášení daného zákona,
- řízení o opatření Stálého výboru, které bylo zahajováno z úřední povinnosti (*ex officio*), návrh byla povinna předložit vláda, z vlastní iniciativy mohl podat návrh rovněž Ústavní soud i v případě, že vláda byla nečinná.

Dnem zveřejnění nálezu Ústavního soudu ve Sbírce zákonů a nařízení se předmětný nález stal závazným pro zákonodárné sbory, vládu, všechny úřady, soudy a zprostředkovaně též pro fyzické a právnické osoby. Ústavní soud působil pouze dvě funkční období, první období trvalo od roku 1921 do roku 1931, druhé období začalo po téměř sedmi letech od roku 1938. Konec druhého funkčního období nastal fakticky v květnu roku 1939, přestože Ústavní soud formálně právně existoval do přijetí Ústavy v roce 1948.

V Ústavě z roku 1948 (ústavní zákon číslo 150/1948 Sb.) nebyl Ústavní soud zakotven, jeho pravomoc rozhodovat o protiústavnosti zákonů byla svěřena předsednictvu Národního shromáždění. Ústava z roku 1960 svěřila přezkumnou pravomoc celému Národnímu shromáždění.¹⁰⁵

Ústavním zákonem číslo 143/1968 Sb., o československé federaci došlo k obnovení Ústavního soudu. Ústavnímu soudu byla věnována hlava šestá ústavního zákona číslo 143/1968 Sb. Ústavní soud se měl skládat z dvanácti členů, osmi soudců a čtyř náhradníků. Členy

¹⁰⁴ Sněm Podkarpatské Rusi nebyl nikdy zřízen

¹⁰⁵ Tím došlo k absolutnímu popření dělby moci, jelikož Národnímu shromáždění byla dána pravomoc přezkumu zákonů, které samo přijalo

Ústavního soudu mělo volit Federální shromáždění na dobu sedmi let podle principu parity.¹⁰⁶ Ústavním zákonem o československé federaci bylo předvídáno zřízení ústavních soudů republik podle článku 100 ústavního zákona. Ke zřízení ústavních soudů republik, stejně jako samotného Ústavního soudu nedošlo. Ústavní soud ČSSR nebyl oprávněn rušit právní předpisy, mohl pouze vyslovit pozbytí jejich účinnosti. V případě, že předmětný právní předpis nebyl po výzvě k nápravě ze strany Ústavního soudu uveden do souladu s ústavou, respektive se zákonem do šesti měsíců, pozbyl platnosti. Ústavní soud měl plnit částečně též funkci volebního soudu, byla mu svěřena pravomoc řešit kompetenční spory, ohledně základních lidských práv byl nadán pouze zbytkovou klauzulí,¹⁰⁷ mohl dávat podněty pro zdokonalování zákonodárství.

Dne 1. dubna roku 1991 nabyl účinnosti ústavní zákon číslo 91/1991 Sb., o Ústavním soudu ČSFR, prováděcím zákonem, týkajícím se organizace Ústavního soudu ČSFR, byl zákon číslo 491/1991 Sb., o organizaci Ústavního soudu ČSFR a o řízení před ním. Předmětným ústavním zákonem došlo ke zrušení hlavy šesté ústavního zákona číslo 143/1968 Sb. Oproti pravomocem soudu, které byly zakotveny ústavním zákonem o československé federaci, měl ústavní soud, zřízený na základě ústavního zákona číslo 91/1991 Sb., posuzovat soulad předpisů s mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, u individuálních ústavních stížností mohl ústavní soud přezkoumávat rovněž rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud byl složen z dvanácti soudců, které jmenoval prezident republiky z 24 kandidátů, navrženými Federálním shromážděním, Českou národní radou a Slovenskou národní radou při zachování principu parity. Funkční období funkce soudce Ústavního soudu ČSFR trvalo sedm let, ústavní soud rozhodoval v plénu a dvou čtyřčlenných senátech. Hlavními úkoly Ústavního soudu ČSFR bylo zajišťování abstraktní kontroly ústavnosti, při zjištění nesouladu podzákoných právních předpisů se zákony a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, stanovil lhůtu šesti měsíců k nápravě, po jejím uplynutí se dotčené podzákoné právní předpisy staly neplatnými. Nadto podával Ústavní soud výklad ústavních zákonů, rozhodoval o stížnostech proti rozhodnutí orgánů veřejné moci, přezkoumával ústavnost postupu referenda před vyhlášením jeho výsledku. Ústavní soud zanikl bez náhrady dnem zániku federace, tedy k 31.12.1992.

Ústava České republiky (ústavní zákon číslo 1/1993 Sb.) zakotvila v ustanovení článku 83 existenci Ústavního soudu České republiky, prováděcím předpisem je zákon číslo 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, který nabyl účinnosti dne 1.7.1993. S prvním jmenováním soudců Ústavního

---

¹⁰⁶ rovného zastoupení soudců z obou republik

¹⁰⁷ v oblasti lidských práv byl oprávněn rozhodovat jen, pokud zákon nestanovil jinou právní ochranu

soudu vyslovila podle článku 106 odst. 2 Ústavy souhlas Poslanecká sněmovna.¹⁰⁸ Ke jmenování dvanácti soudců Ústavního soudu došlo dne 15.7.1993, další dvě soudkyně byly jmenovány v říjnu roku 1993, poslední soudce v únoru roku 1994. První nález vydal Ústavní soud dne 21.12.1993, kterým zamítl návrh na zrušení zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, zákon číslo 198/1993 Sb.¹⁰⁹ Prvním předsedou soudu se stal Zdeněk Kessler, který na funkci předsedy Ústavního soudu rezignoval ze zdravotních důvodů v únoru roku 2003.

4.2. Ústavní soud ČR

Ústavní soud zaujímá postavení jediného zvláštního orgánu soudního typu, který se zabývá kontrolou ústavnosti a jsou mu přiznány i některé další rozhodovací pravomoci. Právě následná abstraktní i konkrétní kontrola ústavnosti norem a incidentní kontrola ústavnosti jsou hlavními úkoly Ústavního soudu. „**Ačkoliv Ústavní soud netvoří součást soustavy obecných soudů, z hlediska klasické dělby moci do soudní moci spadá, nicméně v jejím rámci zaujímá zvláštní, autonomní a do jisté míry i nadřazené postavení. Je totiž oprávněn přezkoumávat i rozhodnutí soudů obecných z hlediska jejich ústavnosti.**“¹¹⁰

Na základě ústavního zákona číslo 395/2001 Sb. byla Ústavnímu soudu svěřena rovněž pravomoc preventivní kontroly ústavnosti mezinárodních smluv. Ústavní soud sídlí v Brně, jedná se o kolegiální orgán, který funguje permanentně a je složen ze soudců, kteří funkci soudce Ústavního soudu vykonávají jako své povolání. Soudcem Ústavního soudu České republiky může být výlučně právnicky vzdělaná osoba. Odlišný přístup v pojetí členství lze spatřovat např. v organizaci Ústavní rady ve Francii. Ústavní rada má 9 řádných členů a dále pak členy mimořádné, kterými jsou bývalí francouzští prezidenti. Výčet pravomocí Ústavního soudu podává článek 87 Ústavy, který Ústavnímu soudu svěřuje rozhodování:

- o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
- o zrušení jiných právních předpisů¹¹¹ nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,
- o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,

¹⁰⁸ z důvodu, že nebyl zřízen Prozatímní Senát, který byl nadán touto kompetencí

¹⁰⁹ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 26 a násl.

¹¹⁰ PAVLÍČEK, V. a kolektiv *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky, část 1.*, Linde Praha a. s., 2001, str. 418

¹¹¹ např. nařízení vlády, ministerské vyhlášky, obecně závazné vyhlášky, nařízení obcí a krajů

- o ústavní stížnosti právnických nebo fyzických osob proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,
- o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,
- v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle článku 25,
- o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle článku 65 odst. 2,
- o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle článku 66,
- o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,
- o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,
- spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu,
- o souladu mezinárodní smlouvy podle článku 10a a článku 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací.

Podle ustanovení článku 95 odst. 2 Ústavy je Ústavní soud oprávněn rozhodnout o souladu zákona s ústavním pořádkem. Obecný soud je povinen v případě, že zjistí rozpor zákona, kterého má být v dané věci užito, s ústavním pořádkem, věc předložit Ústavnímu soudu a řízení ve věci do rozhodnutí Ústavního soudu přerušit.¹¹²

Ústavní soud by měl zejména fungovat jako efektivní součást systému brzd a protivah¹¹³ v rámci dělby státní moci, to znamená kontrolně působit především na moc zákonodárnou a výkonnou, v případě České republiky i na moc soudní.¹¹⁴

¹¹² Ústavním zákonem číslo 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii byly Ústavnímu soudu svěřeny dvě pravomoci, a to: a) rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení k Evropské unii nevyhlásí a b) rozhodování o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení. Obě pravomoci přistoupením ČR k EU zanikly

¹¹³ *anglicky checks and balances*-jedná se o mechanismus, který poskytuje záruku toho, že v rámci dělby moci nezíská žádná ze složek státní moci výsadní postavení a tím nedojde k ohrožení demokratické povahy politického zřízení

¹¹⁴ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 49 a násl.

4.2.1. Soudce Ústavního soudu

Základní podmínky pro výkon funkce soudce Ústavního soudu určuje přímo Ústava České republiky v ustanovení článku 84. Podle ustanovení článku 84 odst. 3 Ústavy: **„soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.“** Předpokladem pro výkon funkce soudce Ústavního soudu není složení odborné právnické zkoušky. Soudce Ústavního soudu je, stejně jako soudce obecného soudu, při výkonu své funkce osobně nezávislý a nestranný. K ochraně nezávislosti slouží rovněž zvláštní ustanovení paragrafu 25 zákona o Ústavním soudu (zákon číslo 182/1993 Sb.), podle kterého jsou zakázána shromáždění v okruhu 100 metrů od budov Ústavního soudu nebo od míst, kde Ústavní soud jedná. Nestranností je vyjádřen poměr soudců Ústavního soudu k účastníkům řízení. Nestrannost soudců je zajištěna zejména možností vyloučení soudce z rozhodování na základě ustanovení paragrafu 36 a násl. zákona o Ústavním soudu. Funkce soudce Ústavního soudu je neslučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu a jakoukoli funkcí ve veřejné správě podle ustanovení článku 82 odst. 3 Ústavy, dále pak na základě ustanovení paragrafu 4 odst. 3 zákona o Ústavním soudu: **„výkon funkce soudce je neslučitelný s jinou placenou funkcí nebo jinou výdělečnou činností, s výjimkou správy vlastního majetku, činnosti vědecké, pedagogické, literární a umělecké, pokud taková činnost není na újmu funkce soudce, jejího významu a důstojnosti a neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost rozhodování Ústavního soudu.“** a podle odst. 4 předmětného ustanovení zákona číslo 182/1993 Sb. není výkon funkce soudce slučitelný taktéž s členstvím v politické straně nebo politickém hnutí.¹¹⁵

Obdobně jako soudci obecných soudů, podléhají soudci Ústavního soudu kárné odpovědnosti¹¹⁶. Samotný průběh kárného řízení upravuje část čtvrtá, ustanovení paragrafu 134 a násl. zákona o Ústavním soudu. Kárným proviněním soudce Ústavního soudu je, stejně jako u soudců obecných soudů, zaviněné porušení jeho povinností a mimo to i jednání, které by jinak bylo přestupkem podle příslušných předpisů.¹¹⁷ O zahájení kárného řízení rozhoduje usnesením předseda Ústavního soudu,¹¹⁸ věc je projednávána a rozhodována pětičlenným kárným senátem. Sankcí za kárné provinění soudce Ústavního soudu je vytknutí jednání soudci, proti kterému je

---

¹¹⁵ podobné ustanovení chybí v zákoně o soudech a soudcích, zákon číslo 6/2002 Sb., tedy pro soudce obecných soudů zákaz členství v politické straně neplatí, na druhé straně však členství soudce v politické straně zcela jistě narušuje důvěru v nestranné a nezávislé rozhodování soudu, navíc podle ustanovení paragrafu 80 odst. 2 písm. d) zákona o soudech a soudcích „se soudce nesmí při výkonu své funkce nechat ovlivnit zájmy politických stran“ <http://jinepravo.blogspot.cz/2008/06/me-bt-soudce-lenem-politick-strany.html>

¹¹⁶ dosud proběhlo celkem šest kárných řízení se soudci ÚS, všechna se týkala dopravních přestupků

¹¹⁷ paragraf 133 zákona číslo 182/1993 Sb.

¹¹⁸ pokud se jedná o kárné provinění předsedy Ústavního soudu, o zahájení se musí usnést plénum na společný návrh nejméně tří soudců

řízení vedeno, ten může ve lhůtě patnácti dnů ode dne doručení usnesení podat proti usnesení kárného senátu námitky. O námitkách následně rozhoduje plénum Ústavního soudu. V případě, že je prokázáno, že se soudce dopustil takového jednání, že jeho další setrvání ve funkci by bylo v rozporu s posláním Ústavního soudu a postavením jeho soudců, rozhodne plénum, zda soudci jeho funkce soudce Ústavního soudu zaniká. K tomuto usnesení je zapotřebí souhlasu minimálně devíti soudců Ústavního soudu, pokud je rozhodování přítomno alespoň dvanáct soudců.¹¹⁹

Funkce soudce Ústavního soudu zaniká rezignací, uplynutím funkčního období, ztrátou volitelnosti do Senátu, pravomocným odsouzením pro úmyslný trestný čin, usnesením Ústavního soudu o zániku funkce následkem kárného řízení a smrtí. Na základě ustanovení článku 86 Ústavy České republiky **„nelze soudce Ústavního soudu trestně stíhat bez souhlasu Senátu, zadržet jej lze jen v případě, že byl dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. O zadržení soudce Ústavního soudu musí být ihned informován předseda Senátu, a nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudce Ústavního soudu příslušnému soudu, musí být soudce Ústavního soudu propuštěn na svobodu. Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání funkce soudce Ústavního soudu vyloučeno.“** Jiným možným, dle mého názoru efektivnějším řešením, by bylo zahájení trestního stíhání soudce Ústavního soudu podmíněno souhlasem pléna ÚS analogicky k procesu vydávání k trestnímu stíhání poslance/senátora příslušnou komorou Parlamentu České republiky. Podle ustanovení paragrafu 7 odst. 4 zákona o Ústavním soudu je předseda Ústavního soudu povinen neprodleně sdělit prezidentu republiky, že došlo k uvolnění místa soudce, jelikož jeho funkce zanikla z výše uvedených důvodů.¹²⁰

4.2.2. Organizace Ústavního soudu

Zákon o Ústavním soudu (zákon číslo 182/1993 Sb.) se organizačnímu uspořádání Ústavního soudu nevěnuje. Ústavní soud je členěn na dvě části:

- soudní část Ústavního soudu
- správní část Ústavního soudu

Část soudní se sestává z předsedy Ústavního soudu, dvou místopředsedů Ústavního soudu, jednotlivých soudců Ústavního soudu, asistentů soudců Ústavního soudu a jejich kancelářů. O nejdůležitějších věcech rozhoduje Ústavní soud v plénu, příkladem lze uvést návrh na zrušení zákonů, ústavní žalobu Senátu proti prezidentu republiky a jiné věci, které si plénum

¹¹⁹ paragraf 144 zákona číslo 182/1993 Sb.

¹²⁰ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 55 a násl.

vyhradilo k rozhodování, o většině návrhů na zahájení řízení před Ústavním soudem rozhoduje s konečnou platností senát Ústavního soudu. Činnost asistenta soudce spočívá především v jeho pomoci určitému soudci.

Podle potřeb soudce Ústavního soudu by měl asistent zajišťovat odborné úkony, které souvisejí s projednávanou věcí, být ve styku s účastníky řízení, připravovat návrhy k řešení případů.¹²¹ Asistent není oprávněn ve věci rozhodovat. Do své funkce je asistent jmenován předsedou Ústavního soudu na návrh soudce, k němuž je přidělen. Funkce asistenta zaniká jeho odvoláním předsedou Ústavního soudu, rezignací, zánikem funkce soudce, jehož asistentem byl jmenován, dnem právní moci rozsudku, kterým byl odsouzen pro trestný čin, uplynutím doby, na kterou byl jmenován.¹²² Obdobně jako u soudce je třeba pro výkon funkce asistenta splňovat určité odborné a morální předpoklady. Zákon o Ústavním soudu stanoví, „**že asistentem může být jmenována bezúhonná osoba, která má vysokoškolské právnické vzdělání.**“ Z této právní úpravy vyplývá, že asistentem soudce Ústavního soudu je možné jmenovat i osobu, která není státním občanem České republiky, není plně svéprávná a má jakékoliv vysokoškolské právnické vzdělání, to znamená, že za dostatečné je považováno dosažení bakalářského stupně.¹²³

V čele správní části stojí generální sekretář, který podléhá předsedovi Ústavního soudu, respektive místopředsedům Ústavního soudu. Správní část Ústavního soudu se dále dělí do dvou sekcí, a to sekce soudní správy a sekce soudních agend, jejichž činnost zastřešuje generální sekretář.¹²⁴

4.3. Průběh řízení před Ústavním soudem

Řízení před Ústavním soudem je zahájeno dnem doručení návrhu. Subjekty, které jsou aktivně legitimovány k podání návrhu, jsou označeny v rámci úpravy jednotlivých druhů řízení před Ústavním soudem. Účastníky řízení jsou navrhovatel a dále pak ti, o kterých tak zákon stanoví. Zákon o Ústavním soudu v ustanovení paragrafu 28 odst. 2 vymezuje vedlejší účastníky: „**vedlejšími účastníky řízení jsou ti, kterým toto postavení tento zákon přiznává,**

---

¹²¹ jistým problémem může být skutečnost, že žádný asistent nemůže být specialistou na všechny oblasti práva, stejně tak, jako soudce Ústavního soudu, možným řešením by dle mého názoru mohla být koncepce fungující v jiných státech, např. ve Slovinsku, tedy že asistent není přidělován konkrétnímu soudci, ale je soudci nápomocen v případě, kdy soudce rozhoduje v oblasti práva, na kterou se asistent specializuje

¹²² paragraf 9 zákona číslo 182/1993 Sb.

¹²³ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 64 a násl.

¹²⁴ Od roku 2009 funguje u Ústavního soudu analytický odbor, jehož úkolem je zejména upozorňovat na nejednotná rozhodnutí Ústavního soudu. Analytickému odboru je dále svěřeno např. zpracovávání jednotlivých rozhodnutí Ústavního soudu do databáze rozhodnutí ÚS „NALUS.“

pokud se tohoto postavení nevzdají.“ Vedlejším účastníkům zákon přiznává stejná práva a povinnosti jako účastníkům řízení. Pokud vzniknou pochybnosti o tom, koho lze považovat za vedlejšího účastníka řízení, rozhoduje Ústavní soud usnesením. Účastníci a vedlejší účastníci řízení před Ústavním soudem jsou oprávněni podle paragrafu 32 zákona číslo 182/1993 Sb., vyjádřit se k návrhu na zahájení řízení, dávat podání Ústavnímu soudu, nahlížet do spisu, účastnit se ústního jednání ve věci, navrhopvat důkazy. Fyzické osoby a právnické osoby jako účastníci nebo vedlejší účastníci jsou povinny být v řízení před Ústavním soudem zastoupeny advokátem, a to již v době podání návrhu. V plné moci, udělené pro zastupování před Ústavním soudem, musí být výslovně uvedeno, že je udělena pro zastupování před Ústavním soudem.¹²⁵ Návrh na zahájení řízení musí splňovat zákonem stanovené obecné náležitosti, případně rovněž náležitosti, které jsou předepsány pro příslušný druh řízení. Návrh se podává písemně. Obdobně jako u řízení před obecnými soudy, je návrh nepřijatelný, pokud se týká věci, o které již Ústavní soud rozhodl nálezem (*res iudicata*) a v případě, že Ústavní soud v dané věci již jedná (*litispence*). Je-li návrh na zahájení řízení stížen vadou, vyzve Ústavní soud, respektive soudce zpravodaj¹²⁶ k jejímu odstranění ve stanovené lhůtě. Pokud nejsou vady ve stanovené lhůtě navrhovatelem odstraněny, soudce zpravodaj nebo senát Ústavního soudu návrh odmítne. Mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení je soudce zpravodaj dále oprávněn usnesením návrh odmítnout, je-li návrh podán po lhůtě stanovené pro jeho podání zákonem, jde-li o návrh podaný osobou k tomu zjevně neoprávněnou, jde-li o návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný nebo, pokud je podaný návrh nepřijatelný.¹²⁷ Do přijetí zákona číslo 77/1998 Sb., kterým byl novelizován zákon o Ústavním soudu, byl soudce zpravodaj oprávněn odmítnout též návrh zjevně neopodstatněný.¹²⁸ Návrh na zahájení řízení může být odmítnut i z několika důvodů současně. Odmítnutí návrhu je nejčastějším způsobem jeho vyřízení.

Pokud nedošlo k odmítnutí návrhu, je soudce zpravodaj povinen připravit věc k jejímu meritornímu projednání v plénu nebo senátu. Zároveň zašle návrh účastníkům řízení, aby se mohli k dané věci vyjádřit.¹²⁹ Ústní jednání ve věcech podle ustanovení článku 87 odst. 1 a 2 Ústavy se koná, jestliže návrh na zahájení řízení nebyl usnesením odmítnut. Ústavní soud může se souhlasem účastníků řízení od ústního jednání upustit, jestliže zákon nestanoví ústní jednání

---

¹²⁵ paragraf 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

¹²⁶ jako soudce zpravodaj vystupuje soudce ÚS, kterému byl návrh na zahájení řízení přidělen na základě rozvrhu práce

¹²⁷ paragraf 43 odst. 1 zákona o Ústavním soudu

¹²⁸ rozhodování o zjevné neopodstatněnosti návrhu jediným soudcem bylo od počátku fungování ÚS kritizováno, zejména z důvodu, že takovéto rozhodnutí má částečně fakticky charakter rozhodování meritorního, právě novelou č. 77/1998 Sb. bylo rozhodování o zjevné neopodstatněnosti návrhu svěřeno senátu Ústavního soudu

¹²⁹ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 70 a násl.

obligatorně a není prováděno dokazování. Ústní jednání před Ústavním soudem je veřejné, veřejnost může být vyloučena podle ustanovení paragrafu 45 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, vyžadují-li to důležité zájmy státu nebo účastníků řízení anebo mravnost. Odepřít přístup k jednání může Ústavní soud nezletilým a osobám, u nichž je obava, že by mohly rušit důstojný průběh jednání, i když nedošlo k vyloučení veřejnosti.¹³⁰ Řízením ústního jednání je pověřen předseda Ústavního soudu, případně místopředseda Ústavního soudu, jde-li o věc projednávanou v plénu, při jednání senátu řídí ústní jednání předseda senátu, eventuálně věkem nejstarší stálý člen senátu. Po ukončení přednesů, případně provedení dokazování (pouze výjimečně) se plénum nebo senát Ústavního soudu odebere k neveřejné poradě a hlasování. Postup hlasování upravují ustanovení paragrafů 12-14 zákona o Ústavním soudu, každý soudce je povinen hlasovat pro některý z návrhů na rozhodnutí, tedy není možné hlasovat proti nebo se zdržet hlasování. Soudce Ústavního soudu, který s rozhodnutím, respektive s jeho odůvodněním nesouhlasí, má možnost vyjádřit odlišné stanovisko (separátní votum).

Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem, v ostatních věcech usnesením podle paragrafu 54 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Nálezy Ústavního soudu musí být odůvodněny a musí obsahovat poučení, že se proti nim nelze odvolat.¹³¹ Nález je vyhlášen veřejně jménem republiky. U některých nálezů je podmínkou jejich účinnosti obligatorní publikace ve Sbírce zákonů České republiky.¹³² Zákonem číslo 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a sbírce mezinárodních smluv bylo stanoveno, že kromě nálezů Ústavního soudu se ve Sbírce zákonů vyhláší rovněž sdělení Ústavního soudu, pokud Ústavní soud o jejich vyhlášení rozhodne.¹³³ Na základě ustanovení článku 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby.¹³⁴ Rozhodnutí Ústavního soudu se stává vykonatelným:

1. Dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů, pokud Ústavní soud nerozhodne jinak. Toto platí u nálezů, kterými Ústavní soud rozhoduje o návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu nebo jejich jednotlivých ustanovení.
2. Vyhlášením. Týká se např. nálezů ohledně ústavní žaloby proti prezidentu republiky, návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu a dalších.
3. Doručením písemného vyhotovení účastníkům řízení před Ústavním soudem.

---

¹³⁰ paragraf 45 odst. 3 zákona o Ústavním soudu

¹³¹ paragraf 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

¹³² všechny nálezy přijaté ÚS v kalendářním roce se uveřejňují ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, kterou každoročně vydává ÚS

¹³³ Ústavní soud vydal první sdělení číslo 8/2001 Sb., kterým si plénum Ústavního soudu vyhradilo rozhodování sporů o rozsah kompetencí vrcholných ústavních orgánů nadaných originární pravomocí přímo Ústavou a rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím velkých senátů kolegií Nejvyššího soudu.

¹³⁴ k závaznosti rozhodnutí ÚS pro obecné soudy viz výše

Ohledně závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu jsou vedeny neustálé diskuse, někteří z autorů zastávají názor, že všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná včetně tzv. nosných důvodů (*ratio decidendi*) uvedených v odůvodnění, jiní naopak, že meritorní rozhodnutí Ústavního soudu, s výjimkou nálezů, kterými se zrušují právní předpisy, nejsou obecně závazná.¹³⁵

Zákon o Ústavním soudu neřeší všechny otázky spojené s průběhem řízení před Ústavním soudem. Řešení možných mezer v řízení upravuje ustanovení paragrafu 63 zákona číslo 182/1993 Sb., podle kterého: „**pokud tento zákon nestanoví jinak, použijí se pro řízení před Ústavním soudem přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení.**“ Přiměřená aplikace občanského soudního řádu je možná jen za předpokladu, že sama povaha činnosti Ústavního soudu použitím zákona číslo 99/1963 Sb. v platném znění ve vztahu k jednotlivým druhům řízení před Ústavním soudem vyžaduje. Termín přiměřeně ponechává velkou míru volného uvážení orgánu, který právo aplikuje. Paragrafem 108 zákona o Ústavním soudu je dovoleno též přiměřené použití příslušných ustanovení trestního řádu v řízení o ústavní žalobě proti prezidentu republiky. Ustanovení paragrafu 108 zákona o Ústavním soudu je ve vztahu k výše zmíněnému ustanovení paragrafu 63 speciální a je přímo aplikovatelné pouze v řízení o ústavní žalobě.¹³⁶

4.4. Obecná ústavní stížnost

Ústavní stížnost je nejčastějším návrhem na zahájení řízení před Ústavním soudem. Na základě článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje Ústavní soud o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod. Ústavní stížnost je oprávněna podat fyzická osoba¹³⁷ nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci, bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.¹³⁸

Otázkou je, zda se také stát může dovolávat porušení základních práv a svobod, pokud jde o vztahy, ve kterých vystupuje jakožto právnická osoba. Ústavní soud vychází z členění právního řádu na soukromoprávní a veřejnoprávní odvětví: zatímco v případě soukromoprávních vztahů stát vystupuje jako subjekt s rovným postavením vůči jiným subjektům, v případě

¹³⁵ PAVLÍČEK, V. a kolektiv *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky, část 1.*, Linde Praha a. s., 2001, str. 431

¹³⁶ WAGNEROVÁ, E. – DOSTÁL, M. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*, Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 232 a 521

¹³⁷ může být i občan jiného státu či osoba bez státní příslušnosti

¹³⁸ paragraf 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu

veřejnoprávních vztahů uplatňuje veřejnou moc a vrchnostensky rozhoduje o právech a povinnostech osob.¹³⁹ Ústavní soud v usnesení I. ÚS 521/2000 ze dne 6.1.2004 uvedl: „**Z dosavadní judikatury Ústavního soudu vyplývá, že Ústavní soud považuje stát za osobu oprávněnou k podání ústavní stížnosti tehdy, je-li stranou občanskoprávního sporu a zaujímá postavení právnické osoby¹⁴⁰, za kterou jedná příslušný orgán státu. V takovém případě má stát jako právnická osoba právo podat ústavní stížnost.**“ Ke stejnému závěru došel Ústavní soud i ve svém jiném usnesení III. ÚS 651/2005 ze dne 19.12.2005, dle něhož: „**Ústavní soud v daném případě vyšel ze své dosavadní judikatury, podle níž Ústavní soud považuje stát a od něj odvozené subjekty za osoby oprávněné k podání ústavní stížnosti tehdy, zaujímají-li v určitém případě postavení obdobné jednotlivci, tedy jsou-li jakožto právnické osoby stranou soukromoprávního sporu.**“

Ústavní stížnost musí splňovat obecné náležitosti podání k Ústavnímu soudu, zejména musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností, petit¹⁴¹ a odůvodnění. V odůvodnění ústavní stížnosti je možné argumentovat toliko ústavou, ústavními zákony, judikaturou Ústavního soudu, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva, názory odborné literatury. Argumentaci je vhodné opírat zejména o judikaturu Ústavního soudu. Stěžovatel se tím dovolává naplnění ústavní zásady rovnosti, podle které mají být obdobné případy posuzovány stejně, a konzistentnosti¹⁴² rozhodovací praxe Ústavního soudu.¹⁴³

V případě, že návrh postrádá některou z obligatorních náležitostí, vyzve soudce zpravodaj navrhovatele k odstranění vady ve stanovené lhůtě. Pokud navrhovatel vadu podání neodstraní ve lhůtě soudem stanovené, soudce zpravodaj ústavní stížnost odmítne.

Podle ustanovení paragrafu 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost není přípustná, pokud stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které zákon k ochraně jeho práva poskytuje. Z ustanovení článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy vyplývá, že ústavní stížností lze napadat rozhodnutí, jež jsou v právní moci, tedy ty, proti kterým se již nelze bránit žádnými řádnými opravnými prostředky a která zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod svých adresátů. Prostředky, které zákon poskytuje k ochraně práva, se rozumí nejen řádné

¹³⁹ WAGNEROVÁ, E. – DOSTÁL, M. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*, Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 95

¹⁴⁰ § 21 občanského zákoníku

¹⁴¹ přesně formulovaný žalobní návrh

¹⁴² k jednotnosti judikatury ÚS se kriticky vyjádřil i předseda ÚS JUDr. Pavel Rychetský, dle jeho slov: „objem vyřizovaných věcí prakticky neumožňuje zajistit jednotnost a konzistentnost naší vlastní judikatury,“ příkladem může být případ slovenských důchodů, KYSELA, J. *Zákon o Ústavním soudu po třinácti letech, Sborník příspěvků*, Eurolex Bohemia, a. s., Praha 2006, str. 16

¹⁴³ dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/jina-dila/Benak_Podavame_ustavni_stiznost.pdf

opravné prostředky (odvolání, rozklad a další), ale i mimořádné opravné prostředky (dovolání, kasační stížnost). Z mimořádných opravných prostředků není třeba podat návrh na obnovu řízení. V případě, že stěžovatel nevyčerpal veškeré procesní prostředky, podal k Ústavnímu soudu ústavní stížnost ve věci, o které Ústavní soud již dříve rozhodl nebo ve které je již vedeno řízení, Ústavní soud ústavní stížnost odmítne z důvodu její nepřipustnosti.¹⁴⁴

Ústavní stížnost je možné podat ve lhůtě dvou měsíců. Lhůta k podání počíná běžet dnem doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje, respektive pokud zákon prostředek k ochraně práva neposkytuje, počíná dvouměsíční lhůta k podání ústavní stížnosti běžet ode dne, kdy se stěžovatel o zásahu orgánu veřejné moci do svých ústavně zaručených práv nebo svobod dozvěděl. Stěžovatel je oprávněn podat ústavní stížnost nejpozději do jednoho roku, kdy k zásahu orgánu veřejné moci došlo, zmeškání lhůty nelze prominout. Účastníky řízení jsou navrhovatel a státní orgán nebo jiný orgán veřejné moci, proti jehož zásahu ústavní stížnost směřuje. Vedlejšími účastníky řízení jsou ostatní účastníci předešlého řízení, ve kterém bylo ústavní stížností napadené rozhodnutí vydáno, pokud se jednalo o trestní řízení, jsou za vedlejší účastníky považovány strany tohoto řízení.¹⁴⁵

Neshledá-li soudce zpravodaj důvody k odmítnutí ústavní stížnosti, připraví věc k meritornímu projednání v senátu. Přerušit řízení o ústavní stížnosti lze: 1) jestliže byl spolu s ústavní stížností podán návrh na zrušení právního předpisu a Ústavní soud konstatoval, že jsou splněny podmínky podle paragrafu 74 zákona o Ústavním soudu,¹⁴⁶ 2) z vlastní iniciativy senátu Ústavního soudu, pokud senát v souvislosti s rozhodováním ústavní stížnosti došel k závěru, že zákon nebo jiný právní předpis či jejich jednotlivá ustanovení, jejichž uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, jsou v rozporu s ústavním zákonem, popřípadě se zákonem, jedná-li se o jiný právní předpis. Senát usnesením řízení přeruší a návrh na zrušení postoupí plénu.¹⁴⁷

Ústavní stížnost může Ústavní soud po jejím projednání zamítnout nebo jí vyhovět, eventuálně zčásti vyhovět a zčásti zamítnout. Pokud Ústavní soud ústavní stížnosti vyhoví, je jeho povinností v nálezu vyslovit, **„které ústavně zaručené právo nebo svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona byly porušeny a jakým zásahem orgánu veřejné moci k tomuto porušení došlo.“**¹⁴⁸ V případě, kdy Ústavní soud rozhoduje o ústavní stížnosti proti

¹⁴⁴ WAGNEROVÁ, E. – DOSTÁL, M. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*, Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 373 a násl.

¹⁴⁵ paragraf 76 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

¹⁴⁶ v takovém případě senát řízení usnesením přeruší a postoupí návrh na zrušení plénu, po rozhodnutí o návrhu na zrušení právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení senát pokračuje v řízení o ústavní stížnosti

¹⁴⁷ paragraf 78 zákona o Ústavním soudu

¹⁴⁸ paragraf 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu

pravomocnému rozhodnutí, použije se principu kasace, a tedy Ústavní soud napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci zruší. Pokud se rozhodnutí Ústavního soudu týká jiného zásahu orgánu veřejné moci, zakáže Ústavní soud tomuto orgánu, aby v porušování práva pokračoval a zároveň mu přikáže v případě, že je to možné, aby obnovil stav před porušením. Po kasaci se věc vrací orgánu, který je ve svém novém rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu.¹⁴⁹

Podání ústavní stížnosti a řízení před Ústavním soudem nepodléhá soudnímu poplatku (paragraf 62 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Účastníkům však náklady v řízení před Ústavním soudem vzniknou především v souvislosti s jejich povinným právním zastoupením advokátem v řízení před Ústavním soudem. Zákon o Ústavním soudu v paragrafu 83 umožňuje soudci zpravodaji rozhodnout, že náklady zastoupení zcela nebo zčásti uhradí stát, jestliže nebyla ústavní stížnost odmítnuta. Podmínkou pro přijetí rozhodnutí o náhradě nákladů zastoupení státem je výslovný návrh stěžovatele podaný před prvním ústním jednáním.¹⁵⁰ Před přiznáním náhrady nákladů zastoupení vůči státu je třeba ověřit, zda stěžovatelovy osobní a majetkové poměry takové rozhodnutí odůvodňují.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 126 a násl.

¹⁵⁰ aktivně legitimovanou osobou k podání návrhu již není vedlejší účastník i přesto, že mu náklady zastoupení vzniknou stejně jako stěžovateli, z toho důvodu, že postavení vedlejšího účastníka řízení je možné se dle ustanovení paragrafu 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vzdát.

¹⁵¹ WAGNEROVÁ, E. – DOSTÁL, M. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*, Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 462 a násl.

5. Obecné soudy

5.1. Soudcovské rady

Ustanovení, působnost, volbu a zánik funkce člena soudcovské rady upravují ustanovení paragrafů 46-59 zákona o soudech a soudcích, zákon číslo 6/2002 Sb. Na základě ustanovení paragrafu 46 odst. 1 zákona o soudech a soudcích se soudcovské rady zřizují vždy u Nejvyššího soudu, vrchních a krajských soudů. U okresního soudu je soudcovská rada ustanovena v případě, že je k tomuto soudu přiděleno nebo přeloženo k výkonu funkce více než 10 soudců, jinak vykonává působnost soudcovské rady shromáždění všech soudců. Soudcovská rada je volena rovněž u Nejvyššího správního soudu¹⁵². Soudcovská rada plní funkci poradního orgánu předsedy soudu, vyjadřuje se k významným otázkám ovlivňujícím zajištění chodu soudu. Program jednání soudcovské rady určuje předseda soudcovské rady, který jednání soudcovské rady rovněž řídí. Jednání soudcovské rady jsou neveřejná, ze zákona se jednání soudcovské rady mohou zúčastnit předseda a místopředsedové daného soudu, ti mohou činit návrhy a vyjadřovat se k projednávaným otázkám. Působnost soudcovských rad všech stupňů soudů je většinou obdobná, odlišnosti v působnosti spočívají pouze v okruhu funkcí, k jejichž obsazování se soudcovské rady vyjadřují. Příslušná soudcovská rada Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu se vyjadřuje ke kandidátům na funkci předsedy kolegia a předsedy senátu Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.¹⁵³ Soudcovské rady Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu jsou oprávněny požádat předsedu Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu o svolání pléna a navrhnout program jeho jednání. Soudcovská rada vrchních a krajských soudů podává stanovisko k obsazení funkcí předsedy, místopředsedy a předsedy senátu.¹⁵⁴ Soudcovská rada okresního soudu se vyjadřuje na základě ustanovení paragrafu 53 odst. 1 písm. a) zákona o soudech a soudcích k obsazení funkce předsedy a místopředsedy daného soudu. Soudcovské rady působící u všech stupňů soudů se dále vyjadřují k přidělení a přeložení soudců k výkonu funkce k soudu, u kterého soudcovská rada působí. Vyjádření soudcovské rady musí předcházet rozhodnutí o přidělení nebo přeložení soudce. Soudcovské rady jsou oprávněny k projednávání rozvrhu práce a jeho změn. Projednávání rozvrhu práce soudcovskými radami má sloužit zejména k zamezení výrazně nerovnoměrného rozvržení nápadu věcí jednotlivých soudců a zajištění zásady specializace. Soudcovské rady se vyjadřují k zásadním otázkám správy soudu,

¹⁵² úpravu složení soudcovské rady u NSS a způsob jejího jednání zakotvuje ustanovení paragrafu 23-25 SŘS, na způsob volby soudcovské rady NSS, na její funkční období a způsob zániku funkce člena se, na základě ustanovení paragrafu 3 odst. 2 SŘS, použijí ustanovení paragrafu 54-59 zákona o soudech a soudcích

¹⁵³ paragraf 50 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, paragraf 25 odst. 1 SŘS

¹⁵⁴ paragraf 51 odst. 1, paragraf 52 odst. 1 zákona o soudech a soudcích

tedy k těm otázkám, které určí předseda daného soudu a předloží soudcovské radě k projednání. Soudcovské rady se mohou vyjadřovat i k jiným, než jím předloženým otázkám předsedou soudu, a to z vlastního podnětu soudcovské rady. Stanovisko soudcovské rady k daným otázkám může sloužit jako podnět k jejich řešení.

Platnost následného rozhodnutí není přímo závislá na skutečnosti, zda je vyjádření soudcovské rady kladné nebo záporné. V souladu se zákonem je tedy rozhodnutí, které neuznává negativní stanovisko soudcovské rady. Platnost takového rozhodnutí zákon podmiňuje vyjádřením soudcovské rady, nikoliv získáním předchozího souhlasu soudcovské rady.

Členy soudcovské rady volí shromáždění všech soudců příslušného soudu.¹⁵⁵ Členem soudcovské rady může být zvolen jen bezúhonný soudce, který je přidělený nebo přeložený k příslušnému soudu a který souhlasí se svým zvolením. Každý soudce shromáždění může ve volbách hlasovat pro tolik kandidátů, kolik je členů soudcovské rady u daného soudu. Kandidátem je každý soudce, jenž obdrží při volbě soudcovské rady u konkrétního soudu alespoň jeden hlas. Volby členů a náhradníků soudcovské rady jsou přímé, rovné a tajné. Toto zákonem stanovené vymezení způsobu voleb nelze žádným způsobem modifikovat.

Na prvním zasedání volí soudcovská rada předsedu ze svých členů.¹⁵⁶ Předseda soudcovské rady je oprávněn svolávat jednání soudcovské rady, určovat její program a řídit její jednání. Kdykoliv v průběhu pětiletého volebního období soudcovské rady může dojít ke změně předsedy, a to volbou předsedy nového.¹⁵⁷

Ustanovení paragrafu 59 zákona o soudech a soudcích obsahuje taxativní výčet důvodů zániku funkce člena a náhradníka soudcovské rady. Zánik funkce nastává dnem následujícím po dni, v němž nastala některá ze skutečností uvedených v ustanovení paragrafu 59 odst. 1 písm. a) až f). Namísto člena soudcovské rady, jemuž funkce zanikla, nastupuje dle počtu hlasů při volbách první ze tří zvolených náhradníků.¹⁵⁸

Postavení soudcovských rad jakožto poradního orgánu předsedy soudu je určitým kompromisem v rámci vzájemných vztahů při realizaci dělby státní moci, je náznakem samosprávy v oblasti soudnictví. Správa justice je v České republice¹⁵⁹ vykonávána prostřednictvím moci výkonné. Ústředním orgánem státní správy soudů, jak vyplývá z ustanovení paragrafu 119 odst. 1 zákona o soudech a soudcích je Ministerstvo spravedlnosti.¹⁶⁰ Ministerstvo spravedlnosti vykonává státní správu soudů přímo nebo skrze předsedy vrchních,

¹⁵⁵ volby členů soudcovské rady se nemohou zúčastnit soudci k příslušnému soudu dočasně přidělení

¹⁵⁶ paragraf 57 odst. 1 zákona o soudech a soudcích

¹⁵⁷ funkce dosavadního předsedy soudcovské rady zaniká okamžikem volby nového předsedy

¹⁵⁸ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 108-129

¹⁵⁹ jako v jednom z posledních evropských států

¹⁶⁰ zakotveno rovněž v paragrafu 11 odst. 1 zákona číslo 2/1969 Sb.

krajských a okresních soudů. Zásadní otázky související s výkonem státní správy soudů jsou projednávány ve spolupráci se soudcovskými radami.¹⁶¹ Soudcovské rady však nedisponují samostatnou rozhodovací pravomocí, názor soudcovské rady není pro funkcionáře soudu závazný. Z těchto důvodů je vliv soudcovských rad jen velmi malý. Možným řešením by mohlo být dle mého názoru nové vymezení a především posílení soudcovských rad, a to zejména v oblasti spolurozhodování otázek zajišťujících chod soudu. Model nového fungování soudcovských rad je diskutován společně s reformou správy soudnictví a vytvořením Nejvyšší rady soudnictví na celorepublikové úrovni.¹⁶²

5.2. Funkce soudce

Podmínky jmenování soudce zakotvené Ústavou v článku 93 odst. 2: bezúhonnost, občan (České republiky), vysokoškolské právnické vzdělání, jsou následně rozšířeny v ustanovení paragrafu 60 zákona o soudech a soudcích. Podle předmětného ustanovení zákona číslo 6/2002 Sb. **„může být soudcem ustanoven státní občan České republiky, který je plně svéprávný a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za soudce a s přidělením k určitému soudu.“** Další podmínkou pro výkon funkce soudce je vysokoškolské magisterské právnické vzdělání a složení odborné justiční zkoušky.¹⁶³

Na základě ustanovení článku 93 odst. 1 Ústavy a paragrafu 61 odst. 1 zákona o soudech a soudcích jsou soudci do své funkce jmenováni prezidentem republiky bez časového omezení. Jmenování soudce na dobu bez časového omezení je jedním z principů posilujících nezávislost soudce při rozhodování. Soudce se své funkce ujímá složením slibu do rukou prezidenta republiky. Následně je soudce se svým souhlasem přidělen ministrem spravedlnosti k určitému

---

¹⁶¹ paragraf 46 a násl. zákona číslo 6/2002 Sb.

¹⁶² Nejvyšší rada soudnictví by měla fungovat jako reprezentativní orgán soudnictví, důvodem k jejímu zřízení je zejména zamezení vlivu politiky na chod soudnictví, emancipace soudnictví, větší efektivita soudnictví. Nejvyšší rada soudnictví by měla být složena ze soudců a dalších odborníků. Cílem soudcovské samosprávy je zajištění funkční nezávislosti soudní moci. Otevřenou otázkou stále zůstává, jaké pravomoci by měly být Radě svěřeny, zda výhradně pravomoci v oblasti jmenování soudců a soudních funkcionářů a kárných řízení, viz příklad Francie, pravomoci ekonomické a správní, viz příklad Dánska či Irska nebo kombinace obou modelů, který funguje např. na Slovensku. Osobně se přikláním spíše k variantě, kterou by Nejvyšší radě soudnictví byla svěřena pravomoc jmenování soudců, příprava justičních zkoušek, kariérní postup jednotlivých soudců, poradní hlas v oblasti legislativy týkající se justice, koordinace činnosti soudcovských rad.

¹⁶³ postup složení justiční zkoušky upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti číslo 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů, účinná od 3.7.2002, novelizována vyhláškou č. 172/2003 Sb. a vyhláškou č. 188/2007 Sb., nahrazena dne 1.1.2018 vyhláškou číslo 382/2017 Sb., o výběru, přijímání a přípravné službě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce

okresnímu soudu.¹⁶⁴ Zvláštní úpravu obsahuje ustanovení paragrafu 121 soudního řádu správního (zákon číslo 150/2002 Sb.), dle kterého je možné přidělit soudce ve věcech správního soudnictví ke krajskému soudu „**vykonával-li v oboru ústavního, správního nebo finančního práva po dobu nejméně pěti let právní praxi nebo vědeckou, popřípadě pedagogickou činnost nebo odůvodňují-li to výsledky jeho přípravné služby a justiční zkoušky.**“ Pro přidělení soudce k Nejvyššímu správnímu soudu je doba právní praxe zvýšena na deset let. S přidělením soudce k Nejvyššímu správnímu soudu musí vyslovit souhlas předseda Nejvyššího správního soudu.

Ustanovením článku 82 odst. 2 Ústavy je stanovena neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudce k jinému soudu proti jeho vůli. Zásada neodvolatelnosti soudce může být prolomena v případě kárné odpovědnosti. Ustanovení paragrafu 71 a následující zákona o soudech a soudcích upravuje možnost přeložení soudce. Důsledkem přeložení soudce je trvalá změna určení soudu, u kterého bude soudce nadále ode dne účinnosti rozhodnutí o přeložení vykonávat soudcovskou funkci. Jedním z důsledků přeložení soudce je i změna realizace ústavního principu zákonného soudce, kdy přeložený soudce přestává být jedním ze zákonných soudců podle rozvrhu práce soudu, u kterého dosud působil, a zároveň se stává zákonným soudcem v rámci rozvrhu práce soudu, k němuž byl přeložen. Ode dne účinnosti rozhodnutí o přeložení soudce nesmí tento vykonávat soudnictví u původního soudu.¹⁶⁵

Na základě ustanovení paragrafu 75 zákona o soudech a soudcích je povinností státu zabezpečit nezávislost soudců jejich hmotným zabezpečením. Platové poměry soudců upravuje zvláštní zákon číslo 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění pozdějších předpisů.¹⁶⁶

„Soudce lze trestně stíhat nebo vzít do vazby pro činy spáchané při výkonu funkce soudce nebo v souvislosti s výkonem této funkce jen se souhlasem prezidenta republiky. Orgán, který zahájil trestní stíhání proti soudci, o tom vyrozumí ministerstvo¹⁶⁷ a předsedu příslušného soudu.“ (ustanovení paragrafu 76 zákona číslo 6/2002 Sb.). Souhlas hlavy státu k zahájení trestního stíhání soudce musí být udělen před prvním úkonem, kterým se trestní

---

¹⁶⁴ výjimkou je přidělení soudců ke krajským, vrchním soudům či Nejvyššímu soudu, to však pouze za předpokladu, že soudce vykonával právní činnost po dobu 8, respektive 10 let u Nejvyššího soudu, i zde platí podmínka předchozího souhlasu daného soudce, na výjimečné přidělení soudce k soudu vyššího stupně, a to i pokud dotyčný soudce splní stanovené podmínky, není právní nárok

¹⁶⁵ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 185, soudce je možné přeložit pouze na jeho žádost nebo s jeho souhlasem, výjimečně lze soudce přeložit k jinému soudu i bez jeho souhlasu podle ustanovení paragrafu 72 zákona o soudech a soudcích v případě zákonných změn v organizaci soudní soustavy nebo v působnosti soudů

¹⁶⁶ od roku 1997 docházelo k restrikcím úrovně odměňování soudců, k dané věci se opakovaně vyjadřoval i ÚS, blíže viz Pl. ÚS 16/11, Pl. ÚS 33/11

¹⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti

stíhání soudce zahajuje. V případě pochybností orgánů činných v trestním řízení o tom, zda je ke stíhání určité osoby podle zákona potřeba souhlasu, jsou orgány činné v trestním řízení povinovány předložit věc Nejvyššímu soudu k rozhodnutí.¹⁶⁸ Svolení k trestnímu stíhání soudce pro trestný čin, jenž soudce spáchal při výkonu své funkce nebo v souvislosti s výkonem této funkce, je vyžadován, i pokud soudce již soudcovskou funkci nevykonává.

Ustanovení paragrafu 78 zákona o soudech a soudcích speciálně upravuje náhradu škody ve vztahu k soudcům. Jedná se o zvláštní právní úpravu, která se použije pouze na škodní odpovědnost stanovenou předmětným ustanovením zákona o soudech a soudcích. Pokud dojde ke vzniku odpovědnosti za škodu soudce z jiného důvodu, než které uvádí ustanovení paragrafu 78 zákona číslo 6/2002 Sb., je třeba postupovat, s přihlédnutím k ustanovení paragrafu 84 odst. 4 zákona o soudech a soudcích, podle obecné úpravy náhrady škody obsažené v ustanovení paragrafu 250 a následující zákoníku práce (zákon číslo 262/2006 Sb.). Právním předpisem, kterým se řídí odpovědnost soudce za škodu způsobenou soudcem v případech vymezených ustanovením paragrafu 78 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, dle něhož: **„odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření a nesprávným úředním postupem se řídí zvláštním právním předpisem,“** je zákon číslo 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona číslo 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona číslo 120/2001 Sb. Ve věcech náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem při výkonu státní moci jednájí jménem státu ministerstva a jiné ústřední správní úřady. Právo na náhradu škody způsobenou nesprávným úředním postupem státu má každý, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda. Nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím je možné uplatnit jen tehdy, pokud bylo pravomocné rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným rozhodným orgánem. Právo na náhradu škody mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno nezákonné rozhodnutí, kterým jim byla způsobena škoda.¹⁶⁹ Právo na náhradu škody, která byla způsobena rozhodnutím o vazbě, náleží tomu, na němž byla vazba vykonána v případě, že proti němu bylo trestní stíhání zastaveno, byl zproštěn obžaloby nebo věc byla postoupena jinému orgánu.¹⁷⁰ Právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o trestu má osoba, na které byl zcela či zčásti vykonán trest, jestliže v pozdějším

---

¹⁶⁸ paragraf 10 odst. 2 trestního řádu, zákon číslo 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, NS sp. Zn. 11 Tz 124/98

¹⁶⁹ právo na náhradu škody má i osoba, se kterou nebylo jednáno jako s účastníkem řízení, i když s ní takto být jednáno mělo

¹⁷⁰ např. v případě postoupení věci správnímu orgánu, pokud orgán činný v trestním řízení dojde k závěru, že spáchaný čin není trestným činem, ale toliko přestupkem

řízení bylo rozhodnutí, kterým byl trest uložen, zrušeno pro nezákonnost. Právo na náhradu škody má dále i ten, kdo byl v pozdějším řízení odsouzen k trestu mírnějšímu, než byl trest, který byl na něm vykonán na základě zrušeného rozsudku. Právo na náhradu škody, která byla způsobena rozhodnutím o ochranném opatření má ten, na kom bylo zcela nebo zčásti ochranné opatření vykonáno, jestliže bylo toto rozhodnutí v pozdějším řízení zrušeno jako nezákonné. K náhradě škody není oprávněn ten, kdo si vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření sám zavínil, rovněž osoba, která byla zproštěna obžaloby nebo proti ní bylo trestní stíhání zastaveno z důvodu, že není za spáchaný trestný čin odpovědná a nebo v případě, že dotyčnému byla udělena milost nebo pokud byl trestný čin amnestován. V případě náhrady škody, k níž došlo při činnosti státního orgánu, státem, může stát požadovat regresní úhradu od osob, které se podílely na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu za splnění podmínky, že byly k vydání rozhodnutí nebo k úřednímu postupu oprávněny. Regresní úhradu škody, která vznikla z nezákonného rozhodnutí nebo z nesprávného úředního postupu, je stát oprávněn po soudci, který se na nich podílel, požadovat pouze v případě, pokud byla vina soudce zjištěna v kárném či trestním řízení.¹⁷¹

Soudce je podle ustanovení paragrafu 81 odst. 1 zákona o soudech a soudcích povinen zachovávat mlčenlivost, a to i po zániku soudcovské funkce, o veškerých informacích, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem funkce soudce. Mlčenlivosti může být soudce zproštěn pouze z vážných důvodů na základě rozhodnutí oprávněné osoby. Osobou oprávněnou k takovému rozhodnutí je předseda soudu, u kterého soudce vykonává svou funkci, v případě rozhodování o zproštění mlčenlivosti předsedy soudu, je osobou oprávněnou předseda nejbližší nadřazeného soudu. U předsedy Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu je oprávněnou osobou prezident republiky.

Ustanovení paragrafu 94 zákona o soudech a soudcích stanovuje způsoby zániku funkce soudce, k němuž dochází přímo ze zákona, pokud nastane skutečnost předpokládaná zákonem. Na základě předmětného ustanovení zákona číslo 6/2002 Sb., zaniká funkce soudce:

- uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo zjištěno, že je z důvodu uvedeného v paragrafu 91 nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,

---

¹⁷¹ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 206 a násl.

- dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce dle paragrafu 88 odst. 1 písm. d),
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce omezen ve svéprávnosti,
- dnem, kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky,
- smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce prohlášen za mrtvého.

Spolu se zánikem funkce soudce zaniká na základě ustanovení paragrafu 84 odst. 1 zákona o soudech a soudcích pracovní vztah soudce.

Soudce se může své funkce vzdát, tuto možnost upravuje ustanovení paragrafu 95 zákona číslo 6/2002 Sb. Vzdáním se funkce soudce dochází k zániku funkce a pracovního vztahu. Podmínkou pro ukončení výkonu funkce soudce formou vzdání se funkce je doručení oznámení soudce o vzdání se své funkce prezidentu republiky a „neprodlené“ doručení stejnopisu oznámení předsedovi soudu, u kterého soudce působí. Vlastní úkon vzdání se funkce soudce lze učinit v písemné formě, respektive ústně do protokolu sepsaného Kanceláří prezidenta republiky. Jestliže jsou splněny veškeré podmínky, které zákon pro platné vzdání se funkce soudce požaduje, počíná prvním kalendářním dnem měsíce následujícího po doručení oznámení o vzdání se funkce běžet doba tří kalendářních měsíců. Uplynutím této doby funkce soudce zaniká.

5.3. Funkce přísedícího

Institut funkce přísedícího stanoví Ústava v ustanovení článku 94 odst. 2, dle kterého: **„zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.“** Institut přísedících na území českých zemí byl znám již za první republiky, která navazovala na právní úpravu Rakouska-Uherska. Přísedící působili u specializovaných soudů, například u hornických rozhodčích soudů nebo nově zřízených pracovních soudů. Po druhé světové válce začali být přísedící nazýváni jako soudci z lidu a působili pouze u mimořádných lidových soudů. Ústavou z roku 1948 bylo stanoveno široké zapojení soudců z lidu do justice. Soudci z lidu působili na všech stupních soudní soustavy, kritériem pro jejich výběr byla zejména **„oddanost myšlenk lidově demokratického zřízení.“**¹⁷² Po listopadu roku 1989 byl institut soudců z lidu přejmenován zpět na institut přísedících.

Podle platné právní úpravy, ustanovení paragrafu 60 zákona o soudech a soudcích, zákon číslo 6/2002 Sb., může být přísedícím ustanoven státní občan České republiky, plně svéprávný a

¹⁷² zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

bezúhonný, který v den ustanovení za přisedícího dosáhl věku 30 let¹⁷³ a souhlasí se svým ustanovením za přisedícího a s přidělením k určitému soudu. Funkční období přisedícího trvá po dobu čtyř let, přisedící je do své funkce volen. Po svém zvolení do funkce skládají přisedící, stejně jako soudci totožný slib, jehož znění zakotvuje ustanovení paragrafu 62 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Slib skládá přisedící do rukou předsedy soudu, ke kterému byl zvolen, v případě, kdy dojde ke znovuzvolení přisedícího, tento svůj slib již znovu neskládá. Pokud přisedící po svém zvolení odmítne slib složit nebo složí slib s výhradou k jeho obsahu, hledí se na přisedícího, jako by do funkce zvolen nebyl. Do funkce přisedícího může být zvolena jen osoba splňující podmínky uložené ustanovením paragrafu 60 zákona číslo 6/2002 Sb., viz výše a zároveň předpoklady stanovené ustanovením paragrafu 64 odst. 4 předmětného zákona: **„přisedícím může být zvolen občan, který je přihlášen k trvalému pobytu v obvodu zastupitelstva, jímž je do funkce volen, a v obvodu soudu, pro který je do funkce volen, nebo který v těchto obvodech pracuje.“** Přihlášení k trvalému pobytu v obvodu zastupitelstva obce nebo kraje, jenž přisedícího do funkce volí, je posuzováno podle ustanovení paragrafů 10-12 zákona číslo 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů. Namísto trvalého pobytu v obvodu zastupitelstva, které přisedící do funkce volí, je ekvivaletní možností, pokud kandidát na funkci přisedícího prokáže, že v obvodu daného zastupitelstva pracuje. Příslušnými k volbě přisedících pro krajský soud, jsou zastupitelstva krajů, jejichž území se shoduje s územím působnosti krajského soudu, a to i jen částečně. Na základě ustanovení paragrafu 64 odst. 3 zákona o soudech a soudcích je předseda příslušného soudu oprávněn vyjádřit se k navrženým kandidátům do funkce přisedících.¹⁷⁴

O počtech přisedících u konkrétního soudu rozhoduje předseda soudu, při stanovení počtu je zohledňována nejen velikost soudu, kromě toho i zákonem doporučený požadavek, aby přisedící nezasedali častěji než dvacet dnů v kalendářním roce.

Výkon funkce přisedícího počíná běžet dnem následujícím po dni složení slibu, nebo v případě, kdy je přisedící zvolen opakovaně, dnem následujícím po dni zvolení.

Obdobně jako funkce soudce, je i funkce přisedícího veřejnou funkcí. Podle ustanovení paragrafu 74 odst. 2 věty třetí zákona o soudech a soudcích: **„není funkce přisedícího slučitelná s funkcí člena komory Parlamentu.“** Funkce přisedícího nepodléhá¹⁷⁵ inkompatibilitě s výkonem placené funkce ve veřejné správě i s výkonem jakékoliv jiné výdělečné činnosti. V případě trestního stíhání přisedícího má orgán činný v trestním řízení podle ustanovení

¹⁷³ od 1.7.2003 byla věková hranice zvýšena z 25 let, zákon číslo 192/2003 Sb.

¹⁷⁴ nesouhlas předsedy soudu s navrženým kandidátem na funkci přisedícího není zákonnou překážkou pro jeho volbu, je však důvodné k němu přihlížet

¹⁷⁵ na rozdíl od funkce soudce

paragrafu 77 zákona číslo 6/2002 Sb. uloženou toliko oznamovací povinnost vyrozumět předsedu soudu, u kterého přisedící vykonává svou funkci a zastupitelstvo, jenž přisedícího do jeho funkce zvolilo o zahájení trestního stíhání.¹⁷⁶

Podle ustanovení paragrafu 93 odst. 1 zákona o soudech a soudcích „**přísluší přisedícím, kteří jsou v pracovním poměru nebo v obdobném vztahu za dobu, po kterou vykonávají funkci přisedícího, náhrada mzdy ve výši průměrného výdělku.**“ Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnanci k výkonu funkce přisedícího pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu.¹⁷⁷ Náhradu mzdy je povinen vyplatit přisedícímu soud, u kterého přisedící vykonává svou funkci. K tomu je nutné, aby přisedící předložil soudu potvrzení od zaměstnavatele, že mu mzda nebyla vyplacena,¹⁷⁸ a zároveň potvrzení o výši průměrného výdělku zaměstnance. Na základě ustanovení odst. 2 předmětného paragrafu zákona o soudech a soudcích „**nahrazuje přisedícím, kteří nejsou v pracovním poměru, ušlý výdělek za dobu výkonu funkce přisedícího stát.**“ Nároky přisedícího, který není v pracovním poměru nebo obdobném vztahu, jsou upraveny vyhláškou Ministerstva spravedlnosti číslo 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění vyhlášky číslo 313/1995 Sb.

Funkce přisedícího zaniká podle ustanovení paragrafu 96 zákona číslo 6/2002 z následujících důvodů:

- uplynutím funkčního období, na které byl do funkce zvolen,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl přisedící omezen ve svéprávnosti,
- dnem, kdy přisedící pozbyl státní občanství České republiky,
- smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl přisedící prohlášen za mrtvého.

Ustanovením paragrafu 97 zákona o soudech a soudcích je dána možnost zastupitelstvu jím zvoleného přisedícího odvolat na návrh předsedy soudu, u kterého přisedící svou funkci vykonává, a to z taxativně uvedených důvodů stanovených v ustanovení paragrafu 97 odst. 1 písm. a) až c) zákona číslo 6/2002 Sb. Před rozhodnutím o odvolání je zastupitelstvo povinováno vyžádat si vyjádření přisedícího, o jehož odvolání se jedná. Rozhodnutím zastupitelstva o odvolání přisedícího jeho funkce zaniká. Přisedící je, stejně jako soudce, oprávněn se své funkce vzdát. Na rozdíl od soudce musí přisedící oznámení o rezignaci na funkci přisedícího doručit

---

¹⁷⁶ není vyžadován předchozí souhlas se zahájením trestního stíhání, jako je tomu třeba v případech zahájení trestního stíhání proti soudci pro trestné činy vymezené v zákoně o soudech a soudcích

¹⁷⁷ paragraf 200 zákoníku práce

¹⁷⁸ v určitých případech je totiž možné, že zaměstnavatel svému zaměstnanci, který vykonává funkci přisedícího, poskytne náhradu mzdy, pokud je tak například stanoveno vnitřním předpisem zaměstnavatele

zastupitelstvu, které ho do funkce přisedícího zvolilo a samotná funkce přisedícího zaniká následující den po dni, kdy bylo oznámení příslušnému zastupitelstvu doručeno.¹⁷⁹

5.4. Soustava obecných soudů

Soustavu obecných soudů zakotvuje přímo Ústava České republiky (ústavní zákon číslo 1/1993 Sb.) v ustanovení článku 91 odst. 1. Soustava soudů v ČR je členěna do čtyř stupňů a je tvořena: Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, vrchními soudy, krajskými soudy a soudy okresními.¹⁸⁰ Existence čtyřstupňové soustavy soudů, potažmo samotných vrchních soudů nebyla v době svého vzniku odůvodněna. Již od přijetí Ústavy ČR, kterou jsou vrchní soudy zakotveny, se vedou diskuse o jejich nadbytečnosti a návrzích na zrušení. Jedná se s největší pravděpodobností o vyřešení otázky další existence českého soudcovského sboru při Nejvyšším soudu ČSFR s Nejvyšším soudem ČR.¹⁸¹ V současnosti sílí názory na zrušení okresních soudů, které by se staly pobočkami krajských soudů.

Jiné soudy, než které jsou v ustanovení dotyčného článku 91 Ústavy uvedeny, v České republice nepůsobí. Pokud je zvláštním právním předpisem určitému soudu dáno zvláštní označení, jde v podstatě pouze o stanovení požadavku specializace pro rozhodování v určitém druhu věcí, případně o kombinaci požadavku specializace a zvláštního obsazení soudu.¹⁸²

Působnost a organizace soudů je Ústavou, konkrétně ustanovením článku 91 odst. 2 svěřena zákonu, tímto zákonem je zákon číslo 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.¹⁸³ Zákon číslo 6/2002 Sb. nabyl účinnosti dne 1. dubna roku 2002, do dnešního dne byl několikrát novelizován, naposledy zákonem číslo 296/2017 Sb.

5.4.1. Nejvyšší soud

Institut Nejvyššího soudu zakotvuje Ústava v článku 92 jako vrcholný soudní orgán. Sídlem Nejvyššího soudu je Brno. Jednou z nejdůležitějších činností Nejvyššího soudu je soustavné působení k zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování v rámci celé soustavy obecných soudů skrze vlastní rozhodovací činnost především o mimořádných opravných prostředcích, a

¹⁷⁹ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 195 a násl.

¹⁸⁰ podrobněji k ústavnímu zakotvení soudů viz kapitola 3

¹⁸¹ RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, str. 956

¹⁸² příkladem slouží soudy pro mládež podle ustanovení paragrafu 4 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, zákon číslo 218/2003Sb., kterým je podle ustanovení paragrafu 2 odst. 2 písm. d) zvláštní senát nebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního nebo Nejvyššího soudu nebo v případě kárného soudu-Nevyššího správního soudu, KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 59

¹⁸³ zákon o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

dále pak zaujímání sjednocujících stanovisek a rovněž publikaci ke sjednocení rozhodovací praxe vhodných rozhodnutí.¹⁸⁴

Nejvyšší soud rozhoduje v senátech, velkých senátech kolegií nebo v plénu. Tříčlenné senáty Nejvyššího soudu jsou složeny ze tří soudců, a to předsedy senátu a dvou soudců Nejvyššího soudu. Senáty Nejvyššího soudu **„rozhodují zejména o dovoláních, ve věcech trestních i o stížnostech pro porušení zákona, dále o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů na území České republiky, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva.“**¹⁸⁵

Velké senáty kolegií Nejvyššího soudu jsou příslušné k rozhodování, pokud senát Nejvyššího soudu věc postoupil velkému senátu kolegia z důvodu, že senát při svém rozhodování dospěl k jinému právnímu názoru, než který již byl Nejvyšším soudem v téže věci při rozhodování vysloven.¹⁸⁶ K aplikaci ustanovení o postoupení věci senátem Nejvyššího soudu velkému senátu se vyjádřil i Ústavní soud viz nálezn Ústavního soudu IV. ÚS 738/2009, kdy konstatoval: **„podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Z dokazování provedeného Ústavním soudem nevyplývá, že by byl dán důvod k výluce z tohoto postupu podle § 20 odst. 2 zákona o soudech a soudcích,“.... „tedy že ve věci měl rozhodující senát 28 Cdo mající jiný právní názor než v předcházejících věcech řízení přerušit a věc předložit velkému senátu kolegia. Pakliže tak neučinil a ve věci sám rozhodl, uplatnil státní moc v rozporu s článkem 2 odst. 3 Ústavy a článkem 2 odst. 2 Listiny a zatížil řízení vadou nesprávně obsazeného soudu, jež v rovině ústavněprávní představuje porušení ústavního práva na zákonného soudce.“**

Nejvyšší soud má dvě kolegia: občanskoprávní a obchodní kolegium¹⁸⁷ a trestní kolegium, v čele kolegií jsou předsedové. Zasedání kolegií Nejvyššího soudu jsou neveřejná. Kolegia mohou sama zaujímat stanoviska, provádějí výběr rozhodnutí k zařazení do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, zpracovávají připomínky v rámci legislativního procesu k zásadním otázkám týkajícím se soudnictví a jiné. Podrobnější úpravu jednotlivých kompetencí vymezuje ustanovení článku 11-16 Jednacího řádu Nejvyššího soudu.

¹⁸⁴ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 66

¹⁸⁵ dostupné: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Edit/ONEjvyssimsoudu-Obecneinformace?Open&area=O%20Nejvy%20A1%20C3%ADm%20soudu&grp=Obecn%20informace&Ing

¹⁸⁶ v případě, že počet členů příslušného kolegia není vyšší než 27, tvoří velký senát kolegia 9 soudců tohoto kolegia, je-li počet členů kolegia vyšší, tvoří velký senát tohoto kolegia jedna třetina jeho členů, pokud je tento počet lichý

¹⁸⁷ byla využita zákonem předpokládaná možnost sloučení těchto kolegií podle ustanovení paragrafu 17 odst. 2 zákona o soudech a soudcích

Nejvyšším kolektivním orgánem složeným z předsedy Nejvyššího soudu, místopředsedy Nejvyššího soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a ostatních soudců Nejvyššího soudu je plénum Nejvyššího soudu. Plénum Nejvyššího soudu projednává Jednací řád Nejvyššího soudu, zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu v zájmu jednotného rozhodování soudů v otázkách týkajících se všech kolegií nebo sporných mezi kolegií, rozhoduje o sloučení a rozdělení kolegií.¹⁸⁸

Předsedu Nejvyššího soudu jmenuje prezident republiky, při svém výběru není zákonně omezen, záleží pouze na jeho uvážení, jakého soudce do funkce předsedy Nejvyššího soudu jmenuje. Stejně podmínky platí i pro jmenování soudce do funkce místopředsedy Nejvyššího soudu. Podle nálezu Ústavního soudu (Pl. ÚS 87/2006) **„je prezident republiky státním orgánem příslušným k vydání rozhodnutí o jmenování místopředsedy Nejvyššího soudu z řad soudců přidělených k Nejvyššímu soudu platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu.“**

Konkrétní kompetence spojené s funkcí předsedy, místopředsedy Nejvyššího soudu upravují zejména články 25 a 26¹⁸⁹ Jednacího řádu Nejvyššího soudu. Na základě ustanovení článku 25 Jednacího řádu Nejvyššího soudu **„předseda Nejvyššího soudu vykonává soudnictví náležející Nejvyššímu soudu a organizuje činnost ostatních soudců Nejvyššího soudu způsobem stanoveným zákonem zejména tím, že navrhuje plénu Nejvyššího soudu sloučení nebo opětné rozdělení občanskoprávního kolegia a obchodního kolegia, může se zúčastnit jednání kteréhokoliv kolegia, na základě pravomocných rozhodnutí soudů navrhuje plénu nebo kolegiím zaujetí stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu, je oprávněn podat návrh na zahájení kárného řízení proti kterémukoliv soudci působícímu u obecných soudů“** a další.

Podle ustanovení paragrafu 16 zákona o soudech a soudcích je soudci Nejvyššího soudu na jeho návrh jmenován předsedou Nejvyššího soudu alespoň jeden asistent. Asistenti jsou oprávněni z pověření soudce, ke kterému jsou přiděleni k výkonu funkce asistenta, provádět jednotlivé procesní úkony v trestním a občanskoprávním řízení a vykonávat další přípravné činnosti směřující k usnadnění přípravy jednání a rozhodování v konkrétních věcech. Pracovní poměr asistenta soudce Nejvyššího soudu vzniká jeho jmenováním. Samotný pracovní poměr asistenta se řídí podle jednotlivých ustanovení zákoníku práce, zákona číslo 262/2006 Sb., pokud není zákonem o soudech a soudcích stanovena úprava odchýlná.

---

¹⁸⁸ článek 17 Jednacího řádu NS

¹⁸⁹ u místopředsedy NS

Odchylnou úpravou od zákoníku práce je:

- stanovení podmínek pro jmenování do funkce asistenta a odvolání z této funkce (návrh soudce Nejvyššího soudu, ke kterému je asistent přidělen, bezúhonnost, dosažení vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice);
- stanovení povinnosti mlčenlivosti a úprava zproštění mlčenlivosti podle ustanovení paragrafu 16 odst. 4 zákona číslo 6/2002 Sb.;
- zvláštní úprava zrušení funkce asistenta.¹⁹⁰

Nejvyšší soud se skládá nejen ze soudců Nejvyššího soudu a jejich asistentů, součástí Nejvyššího soudu jsou rovněž i zaměstnanci odborného aparátu vykonávající zejména administrativní a správní činnosti.

5.4.2. Nejvyšší správní soud

Institut Nejvyššího správního soudu zakotvuje článek 91 odst. 1 Ústavy jako jeden ze soudů tvořící soudní soustavu na území České republiky. Nejvyšší správní soud sídlí v Brně. Jedná se o vrcholný orgán ve věcech spadajících do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Soustava soudů ve správním soudnictví je tvořena krajskými soudy, u kterých vykonávají správní soudnictví specializované senáty a specializovaní samosoudci a Nejvyšším správním soudem, jakožto soudním orgánem specializovaným výhradně na oblast správního soudnictví. Do pravomoci Nejvyššího správního soudu spadá zejména rozhodování o kasačních stížnostech proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví. Nejvyšší správní soud rozhoduje o kasačních stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů ve věcech zrušení opatření obecné povahy pro rozpor se zákonem. Mezi další kompetence Nejvyššího správního soudu spadá rozhodování ve volebních věcech, dále ve věcech rozpuštění politických stran a politických hnutí a pozastavení či znovuoobnovení jejich činnosti, stejně jako o kasačních stížnostech ve věcech místního a krajského referenda. Nejvyššímu správnímu soudu je svěřeno rozhodování některých kompetenčních sporů mezi orgány veřejné správy podle zákona číslo 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů. Nejvyšší správní soud rozhoduje kompetenční spory (kladné i záporné), pokud je jejich stranou, respektive oběma stranami soud. Úkolem zvláštního senátu je určit, která ze stran daného sporu je příslušná v konkrétní věci

---

¹⁹⁰ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 75-76

k vydání rozhodnutí. Zvláštní senát se skládá ze tří soudců Nejvyššího správního soudu a stejného počtu soudců Nejvyššího soudu.¹⁹¹

Nejvyšší správní soud se stal ode dne 1. října roku 2008 kárným soudem pro řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů na základě zákona číslo 314/2008 Sb.¹⁹²

Na základě ustanovení paragrafu 13 zákona číslo 150/2002 Sb., soudní řád správní, je Nejvyšší správní soud složen z předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Předsedu a místopředsedu Nejvyššího správního soudu jmenuje prezident republiky ze soudců Nejvyššího správního soudu na dobu 10 let.¹⁹³ Předseda a místopředseda vykonávají vedle rozhodovací činnosti také státní správu soudu. Úpravu státní správy Nejvyššího správního soudu upravují ustanovení paragrafů 26-29 soudního řádu správního. Státní správu Nejvyššího správního soudu vykonává Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím předsedy Nejvyššího správního soudu. Předsedy kolegií a senátů Nejvyššího správního soudu jmenuje předseda Nejvyššího správního soudu z řad soudců tohoto soudu. Nejvyšší správní soud rozhoduje v senátech nebo v rozšířených senátech. Senáty Nejvyššího správního soudu se skládají z předsedy senátu a dvou soudců kromě případů, kdy rozhodují senáty sedmičlenné složené z předsedy senátu a šesti soudců ve věcech kompetenčních žalob, ve věcech volebních, ve věcech místního a krajského referenda a ve věcech politických stran a politických hnutí na základě ustanovení paragrafu 16 odst. 2 písm. a) zákona číslo 150/2002 Sb. Senát pro rozhodování o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu krajským soudem nebo Nejvyšším správním soudem rozhoduje o návrzích na určení lhůty k provedení procesního úkonu krajským soudem nebo Nejvyšším správním soudem podle ustanovení paragrafu 174a zákona číslo 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Sedmičlenný rozšířený senát Nejvyššího správního soudu je příslušný k rozhodování ve věcech, které jsou mu postoupeny tříčlenným senátem na základě ustanovení paragrafů 17 a 18 soudního řádu správního, tedy v případě, kdy **„senát Nejvyššího správního soudu dospěl při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, postoupí věc k rozhodnutí rozšířenému senátu.“** Devítičlenný senát Nejvyššího správního soudu podle ustanovení paragrafu 16 odst. 3 písm. b) zákona číslo 150/2002 Sb. projednává a

---

¹⁹¹ zvláštní senát není součástí NSS ani NS, funkční období je stanoveno na dobu tří let, v první polovině funkčního období zvláštnímu senátu předsedá soudce z Nejvyššího správního soudu, v druhé polovině funkčního období soudce z řad soudců Nejvyššího soudu, dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Zvlastni-senat-zrizeny-podle-zakona-c-131-2002-Sb-/art/52?menu=269>

¹⁹² dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1>

¹⁹³ na rozdíl od jmenování soudce do funkce předsedy/místopředsedy Nejvyššího soudu hlavou státu, kdy prezident republiky není při výběru zákonem omezen

rozhoduje o věcech mu postoupených sedmičlenným senátem na základě ustanovení paragrafů 17 a 18 soudního řádu správního.

U Nejvyššího správního soudu je, stejně jako u ostatních obecných soudů (viz výše), volena soudcovská rada. Úpravu působnosti, složení a způsobu jednání soudcovské rady upravují ustanovení paragrafů 23-25 soudního řádu správního. Soudcovská rada Nejvyššího správního soudu je shodná s úpravou soudcovské rady u Nejvyššího soudu s výjimkou ustanovení paragrafu 24 odst. 1 soudního řádu správního, které zakotvuje jednoměsíční lhůtu stanovenou předsedovi soudcovské rady Nejvyššího správního soudu pro její svolání na žádost. Na základě ustanovení paragrafu 3 odst. 2 zákona číslo 150/2002 Sb., dle kterého **„nestanoví-li soudní řád správní jinak, vztahují se na organizaci soudů a postavení soudců, rozhodujících ve správním soudnictví, obecné právní předpisy,“** se na způsob volby soudcovské rady Nejvyššího správního soudu, na její funkční období a způsoby zániku funkce člena soudcovské rady Nejvyššího správního soudu vztahují příslušná ustanovení týkající se institutu soudcovské rady zákona o soudech a soudcích. Kromě obecných oprávnění, která jsou společná soudcovským radám působícím na všech stupních soudní soustavy (vyjadřování se k přidělování a přeložení soudců k výkonu funkce, projednávání rozvrhu práce a další), je soudcovské radě Nejvyššího správního soudu¹⁹⁴ svěřeno oprávnění požádat předsedu soudu o svolání pléna a navrhnout program jeho jednání.¹⁹⁵

5.4.3. Vrchní soudy

Existenci vrchních soudů zakotvuje článek 91 Ústavy České republiky, úpravu soudní soustavy zde zakotvenou v podstatě přejímá ustanovení paragrafu 8 zákona o soudech a soudcích. V České republice působí vrchní soudy dva, a to Vrchní soud se sídlem v Praze a Vrchní soud v Olomouci. Příloha číslo 1 k zákonu o soudech a soudcích, zákon číslo 6/2002 Sb. vyjmenovává soudy patřící do obvodů vrchních soudů: **„do obvodu Vrchního soudu v Praze patří obvody Městského soudu v Praze a krajských soudů v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem a v Hradci Králové, do obvodu Vrchního soudu v Olomouci patří obvody krajských soudů v Brně a v Ostravě.“** Vrchní soudy rozhodují jako soudy odvolací ve věcech, které v prvním stupni rozhodoval krajský soud, jenž spadá do obvodu daného vrchního soudu nebo samostatně ve zvláštních případech stanovených zvláštním zákonem. Příkladem lze

¹⁹⁴ stejně jako soudcovské radě NS

¹⁹⁵ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 109 a 118

uvést rozhodování o věcné příslušnosti soudů podle ustanovení paragrafu 104a občanského soudního řádu.¹⁹⁶

Vrchní soud sestává z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Vyjma rozhodovací činnosti je předsedovi a místopředsedům vrchního soudu svěřen výkon státní správy vrchního soudu. Předseda vrchního soudu je do své funkce jmenován prezidentem republiky na návrh ministra spravedlnosti, ministr spravedlnosti je oprávněn kandidáty na funkci předsedy soudu navrhopvat z řad soudců. Místopředsedy vrchního soudu jmenuje ministr spravedlnosti na návrh předsedy vrchního soudu. Funkční období předsedy i místopředsedů vrchního soudu je sedmileté.¹⁹⁷ Na základě právní úpravy platné do konce března roku 2002 náležel předsedovi/místopředsedovi soudu výkon soudnictví spadající do kompetencí příslušného soudu jako předsedovi senátu nebo soudci podle rozvrhu práce.¹⁹⁸ Podle dnes platné právní úpravy může vykonávat předseda a místopředseda soudu rozhodovací činnost výhradně ve funkci, které dosáhl dříve, než se stal předsedou, potažmo místopředsedou soudu. Pokud se tedy předseda/místopředseda nestal před svým jmenováním do funkce předsedou senátu, není oprávněn k výkonu rozhodovací činnosti jako předseda senátu ani po svém jmenování do funkce předsedy/místopředsedy soudu.¹⁹⁹ Předsedou senátu vrchního soudu je soudce, který tuto funkci nabyl způsobem upraveným v ustanovení paragrafu 103 odst. 3 zákona číslo 6/2002 Sb., podle kterého **„předsedy senátů vrchního soudu jmenuje z řad soudců tohoto soudu předseda vrchního soudu.“**

Nálezem Ústavního soudu (Pl. ÚS 39/08) došlo ke zrušení možnosti opakovaného jmenování soudních funkcionářů.²⁰⁰ Dle názoru Ústavního soudu **„spočívá problém v samotné možnosti opětovného jmenování, která může vést soudní funkcionáře k tomu, aby postupovali způsobem vytvářejícím předpoklady pro jejich opětovné jmenování, resp. aby jejich jednotlivé kroky, včetně způsobu rozhodování, byly vnějším světem takto nahlíženy a posuzovány. Možné protiústavní stavy je třeba v tak závažné oblasti ústavně přikázané nezávislosti a nestrannosti soudců předem eliminovat. Ústavní soud přitom zdůrazňuje, že v řízení o abstraktní kontrole ústavnosti norem posuzuje napadenou právní úpravu z hlediska jejího potenciálu ohrozit ústavní příkaz zachování nezávislosti a nestrannosti soudce. Z naznačeného pohledu je derogovaná úprava také způsobila vyvolat vnější**

¹⁹⁶ paragraf 25 zákona o soudech a soudcích

¹⁹⁷ paragraf 103 zákona číslo 6/2002 Sb.

¹⁹⁸ předseda, respektive místopředseda byl oprávněn vykonávat soudnictví jako soudce nebo jako předseda senátu

¹⁹⁹ K tomu, aby předseda/místopředseda soudu mohl vykonávat rozhodovací činnost jako předseda senátu, musí být kandidát na funkci předsedy/místopředsedy soudu nejprve jmenován předsedou senátu a až následně předsedou soudu, KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 72 a násl.

²⁰⁰ platí rovněž pro soudní funkcionáře ostatních soudů, nejen vrchních soudů

pochybnosti stran soudního řízení.“ Po zániku funkce předsedy, respektive místopředsedy vrchního soudu, se plně obnovuje původní postavení soudce.²⁰¹

Vrchní soud rozhoduje v tříčlenných senátech, které jsou složeny z předsedy senátu a dalších dvou soudců. Oproti Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu u vrchních soudů nepůsobí kolegia ani plénium. Cílem ustanovení paragrafu 28 odst. 1 zákona o soudech a soudcích je zajištění jednotného rozhodování soudů propojením jednotlivých úrovní soudní soustavy skrze možnost podání podnětů předsedou vrchního soudu k Nejvyššímu soudu „ **na základě pravomocných rozhodnutí vrchního soudu a soudů, které patří do obvodu vrchního soudu ke sjednocení rozhodování soudů.**“

5.4.4. Krajské a okresní soudy

Složení krajského soudu sestává z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Na základě ustanovení paragrafu 104 zákona o soudech a soudcích jmenuje předsedu krajského soudu z řad soudců prezident republiky na návrh ministra spravedlnosti. Místopředseda krajského soudu je jmenován ministrem spravedlnosti na návrh předsedy příslušného krajského soudu. Funkční období předsedy i místopředsedů krajského soudu zakotvuje odstavec 2 předmětného ustanovení zákona číslo 6/2002 Sb. na dobu sedmi let.

Krajské soudy rozhodují v senátech nebo, pokud tak stanoví procesní předpisy, samosoudcem. Složení senátů krajského soudu je závislé na tom, zda krajský soud v dané věci rozhoduje jako soud prvního stupně nebo jako soud odvolací. V případě, že krajský soud rozhoduje jako soud druhého stupně, rozhoduje v senátě složeném z předsedy senátu a dvou dalších soudců. Senát krajského soudu se skládá z předsedy senátu a dvou přísedících, pakliže krajský soud rozhoduje jako soud prvního stupně v trestních věcech. V řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně jedná a rozhoduje samosoudce. Senát krajského soudu rozhoduje vždy, pokud je krajský soud soudem odvolacím proti rozhodnutím okresních soudů. Ustanovení paragrafu 9 a násl. občanského soudního řádu, zákon číslo 99/1963 Sb. vyjmenovává případy, kdy krajský soud rozhoduje jako soud prvního stupně v občanském soudním řízení.²⁰² Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně na základě ustanovení paragrafu 249 odst. 2 občanského soudního řádu ve věcech vkladu práva k nemovitým věcem podle zákona číslo 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí. Případy, kdy krajský soud rozhoduje v trestních věcech jako soud prvního stupně, je upraveno v ustanovení paragrafu 17 trestního řádu, zákon číslo

²⁰¹ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 284,285

²⁰² příkladem je možné uvést rozhodování krajských soudů jako soudů prvního stupně ve sporech vyplývajících z práva duševního vlastnictví, ve věcech ochrany názvu a pověsti právnické osoby, ve věcech zákonného ručení při porušení péče řádného hospodáře a další

141/1961 Sb., podle kterého „**krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest. O trestných činech zabití, vraždy novorozeného dítěte matkou, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, účasti na teroristické skupině a v dalších případech koná v prvním stupni řízení krajský soud i tehdy, je-li dolní hranice trestu odnětí svobody nižší.**“ Zvláštní úpravu v obsazení krajského soudu obsahuje soudní řád správní ve věcech správního soudnictví. Na základě ustanovení paragrafu 31 soudního řádu správního, zákon číslo 150/2002 Sb., „**rozhoduje krajský soud ve věcech správního soudnictví, nestanoví-li zákon jinak, ve specializovaných senátech složených z předsedy a dvou soudců,**“ „**ve věcech důchodového pojištění, nemocenského pojištění, uchazečů o zaměstnání a jejich podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci podle předpisů o zaměstnanosti, sociální péče, pomoci v hmotné nouzi a státní sociální podpory, dávek pěstounské péče, ve věcech přestupků, za které zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je nejvýše 100000 Kč, mezinárodní ochrany, rozhodnutí o správním vyhoštění, rozhodnutí o povinnosti opustit území, rozhodnutí o zajištění cizince, rozhodnutí o prodloužení doby trvání zajištění cizince, jakož i jiných rozhodnutí, jejichž důsledkem je omezení osobní svobody cizince, samosoudce.**“

Podle ustanovení paragrafu 39 zákona o soudech a soudcích rozhoduje Městský soud v Praze jako soud prvního stupně ve věcech veřejných rejstříků fyzických a právnických osob z obvodu Městského soudu v Praze²⁰³ a Krajského soudu v Praze²⁰⁴ a ve věcech průmyslového vlastnictví a ochrany práv k odrůdám.

Okresní soud sestává z předsedy soudu, místopředsedy/místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Předseda okresního soudu je jmenován ministrem spravedlnosti na návrh předsedy krajského soudu, ministr spravedlnosti jmenuje také místopředsedu/místopředsedy okresního soudu, a to na návrh předsedy okresního soudu. Funkční období funkcionářů okresního soudu trvá sedm let.

Okresní soudy rozhodují na základě ustanovení paragrafu 33 zákona o soudech a soudcích jako soudy prvního stupně, pokud zákony o řízení před soudy nestanoví jinak. V řízení před soudem jedná a rozhoduje senát nebo samosoudce.²⁰⁵ Před okresním soudem, který rozhoduje jako soud prvního stupně mimo věci, které jsou uvedeny v ustanovení paragrafu 9 a následující občanského soudního řádu, senát jedná a rozhoduje ve věcech pracovních a jiných

---

²⁰³ Městský soud v Praze je postaven naroveň krajským soudům vykonávající působnost na území hlavního města Prahy

²⁰⁴ Krajský soud v Praze je krajským soudem s působností pro Středočeský kraj

²⁰⁵ paragraf 36 a násl. občanského soudního řádu

dalších věcech, pokud tak výslovně stanovuje zákon. Senáty okresního soudu jsou složeny z předsedy senátu (musí být soudce) a dvou přísedících. Ve všech ostatních věcech v řízení před okresním soudem jedná a rozhoduje samosoudce. Samosoudce má práva a povinnosti jako předseda senátu. Stejně jako u vrchních a krajských soudů nepůsobí u soudů okresních kolegia ani plénum.

Zvláštní úpravu působnosti některých soudů zakotvuje ustanovení paragrafu 38 zákona číslo 6/2002 Sb. Podle předmětného ustanovení zákona o soudech a soudcích „**je Obvodní soud pro Prahu 6 (pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak) příslušný místo okresních soudů, Městského soudu v Brně a obvodních soudů v hlavním městě Praze** (obvodní soudy na území hlavního města Prahy a Městský soud v Brně jsou postaveny naroveň okresním soudům) **k řízení v trestních věcech týkajících se občanů České republiky, jde-li o výkon rozhodnutí cizozemského soudu podle mezinárodní smlouvy, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.**“

Ustanovení paragrafu 46 a následující zákona o soudech a soudcích se věnuje institutu soudcovských rad. Soudcovské rady jsou ustavovány u všech druhů soudů, tedy u Nejvyššího soudu, vrchních soudů, krajských soudů i soudů okresních.²⁰⁶ Soudcovská rada slouží jako poradní orgán předsedy soudu, je oprávněna vyjadřovat se k otázkám zabezpečení chodu soudu, včetně jeho personálního obsazení. Soudcovská rada je zpravidla pětičlenná. Výjimkou je počet členů soudcovské rady u okresních soudů, u kterých na základě přidělení nebo přeložení působí méně než třicet soudců. V takovém případě je soudcovská rada pouze tříčlenná. Zákonem o soudech a soudcích, konkrétně ustanovením paragrafu 47 odst. 3, je stanovena inkompatibilita funkce člena soudcovské rady s funkcí předsedy/místopředsedy soudu. Neslučitelnost těchto funkcí je nařízena z důvodu působnosti soudcovských rad, které se vyjadřují k otázkám ovlivňujícím zajištění chodu soudu a vzhledem k tomu, že předsedové, respektive místopředsedové soudu jsou ze zákona orgány státní správy. Mezi kompetence soudcovských rad patří možnost vyjádření se k přidělení a k přeložení soudců k výkonu funkce k soudu, u něhož soudcovská rada působí. Soudcovské rady dále projednávají rozvrh práce příslušného soudu a jeho změny a jsou oprávněny se vyjádřit k zásadním otázkám správy soudu, u kterého působí.

Soudcovská rada Nejvyššího soudu se vyjadřuje ke kandidátům na funkci předsedy kolegia a předsedy senátu Nejvyššího soudu, rovněž jí náleží oprávnění žádat předsedu

---

²⁰⁶ u okresního soudu je soudcovská rada zřízena v případě okresního soudu, ke kterému je přiděleno či přeloženo k výkonu funkce soudce více než deset soudců, pokud u okresního soudu působí méně než 11 soudců, působnost soudcovské rady vykonává shromáždění všech soudců

Nejvyššího soudu o svolání pléna a navrhnout program jeho jednání.²⁰⁷ U vrchních a krajských soudů je soudcovská rada oprávněna vyjádřit se k obsazení funkce předsedy, místopředsedy a předsedy senátu daného soudu. U okresních soudů podává soudcovská rada stanovisko k obsazení funkce předsedy a místopředsedy soudu. Návrhy na projednání obsazení funkcí předsedů kolegií a předsedů senátů projednává soudcovská rada na návrh předsedy Nejvyššího soudu. Ministerstvo spravedlnosti předkládá soudcovským radám návrhy na projednání personálního obsazení funkcí předsedů a místopředsedů vrchních soudů, soudů krajských a okresních. U ostatních kompetencí soudcovských rad (vyjádření k zásadním otázkám státní správy, rozvrhu práce a jiné) je návrh soudcovské radě k projednání a k zaujetí stanoviska předkládán předsedou soudu. Zároveň s předložením návrhu musí být stanovena lhůta k projednání, která nesmí být kratší než pět pracovních dnů. Lhůtu, v níž má být návrh soudcovskou radou příslušného soudu projednán, stanoví předkladatel návrhu. Pokud se soudcovská rada k návrhu nevyjádří ve stanovené lhůtě, stanoví zákon nevyvratitelnou domněnku, že s jí předloženým návrhem souhlasí. I přesto, že soudcovská rada s určitým návrhem nesouhlasí a vyjádří své negativní stanovisko, může i tak předkladatel návrhu rozhodnout danou věc odlišně od stanoviska soudcovské rady. **„Smyslem postavení soudcovských rad je zejména zlepšení a zkvalitnění komunikace při rozhodování o některých věcech z oblasti státní správy soudu mezi soudci a osobami vykonávajícími státní správu soudů v zájmu nalezení efektivních řešení směřujících k zajištění optimálních podmínek pro výkon soudnictví.“**²⁰⁸

---

²⁰⁷ u ostatních soudů soudcovské rady toto oprávnění nemají

²⁰⁸ KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, str. 121

Závěr

Cílem mé práce bylo podat ucelený pohled na organizaci soudní soustavy ČR, rozvedený o bližší analýzu fungování jednotlivých soudů, proces personálního obsazení soudů a nástin historického vývoje soudnictví na českém území.

Současná úprava soustavy soudů je částečně inspirována úpravou soudnictví z období první republiky. Soustava obecných soudů se sestává ze čtyř stupňů: soudů okresních, krajských, vrchních, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Mimo soustavu obecných soudů stojí Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti.

Soudy působící v období první republiky byly děleny na soudy řádné, soudy specializované a soudy rozhodčí. Mezi řádné soudy spadaly trestní a civilní soudy. Soustava řádných soudů byla, stejně jako v dnešní době, čtyřstupňová. Jako nejvyšší instance pro věci trestní i civilní působil Nejvyšší soud. Druhou instancí tvořily soudy vrchní, první instancí soudy krajské, základní organizační jednotkou byly soudy okresní. Vedle řádných soudů působil soudy specializované, mezi které se řadily soudy živnostenské, později nahrazené pracovními soudy nebo labské plavební soudy. Významnými rozhodčími soudy byly rozhodčí soudy nemocenských pojišťoven zřizované u každé nemocenské pojišťovny, rozhodčí soudy bratrských pokladen, rozhodčí soudy úrazových pojišťoven a další. Samostatně organizované bylo vojenské soudnictví tvořené Nejvyšším vojenským soudem, soudy divizními a brigádními.

Právě větší míra specializace nebyla a do dnešní doby není reflektována v úpravě soudobé organizace soudní soustavy. Specializace soudů by přitom mohla být jednou z možností, které by vedly k zefektivnění průběhu a zrychlení délky soudního řízení. Po druhé světové válce dochází ke značnému nárůstu a rozšiřování kompetencí soudní moci. Soudy v dnešní době projednávají a rozhodují značné množství záležitostí, které byly v minulosti svěřeny jiným orgánům. Specializace by dále umožnila vyšší odbornost soudců. Dnešní okresní soudy jsou děleny na úsek trestněprávní a občanskoprávní, jehož součástí je rozhodování ve věcech obchodněprávních, rodinněprávních a pracovněprávních. Toto rozdělení způsobuje, že zejména soudce na úseku občanskoprávním rozhoduje velkou škálu rozličných sporů, přičemž cestou specializace by mohlo být dosaženo zkvalitnění jeho rozhodování.

V posledních letech byly navrhovány nejružnější podněty na reorganizaci soudní soustavy. Jedním z návrhů bylo i zavedení třístupňové soudní soustavy, kdy v prvním stupni by působil soudy nalézací, jako druhý stupeň soudy apelační a nejvyšší soud jako soud kasační.

Ústavní soud byl zakotven již ústavní listinou z roku 1920²⁰⁹. Prvorepublikový Ústavní soud fungoval mezi léty 1921-1931, následně poté 1938-5.1939. Po komunistickém puči v únoru roku 1948 došlo k postupnému popření samotné podstaty soudnictví. V ústavě 9. května nebyla instituce Ústavního soudu zakotvena, k obnovení Ústavního soudu došlo ústavním zákonem číslo 143/1968 Sb., o československé federaci, avšak Ústavní soud nebyl ustanoven. V dubnu roku 1991 nabyly účinnosti ústavní zákon číslo 91/1991 Sb., o Ústavním soudu ČSFR. Ústavní soud ČSFR fungoval necelý rok do zániku federace dne 31. 12. 1992. Ústavní soud samostatné České republiky vznikl na základě ustanovení článku 83 Ústavy²¹⁰.

Činnost prvorepublikového Ústavního soudu lze označit jako málo frekventovanou a ne příliš významnou. Hlavní náplní Ústavního soudu v období první republiky bylo posuzovat soulad zákonů s ústavou. Právní úpravou byly vymezeny pouze dva druhy řízení před Ústavním soudem, a to řízení o neplatnosti zákona a řízení o opatření Stálého výboru.

Ustanovením článku 87 Ústavy ČR, rozvedeným zákonem o Ústavním soudu²¹¹, byly Ústavnímu soudu ČR svěřeny pravomoci kontroly ústavy a některé další rozhodovací pravomoci. Ústavní soud by měl zejména fungovat jako efektivní součást systému brzd a protivah v rámci dělby státní moci, to znamená kontrolně působit především na moc zákonodárnou a výkonnou, v případě České republiky i na moc soudní.

---

²⁰⁹ zákon číslo 121/1920 Sb.

²¹⁰ ústavní zákon číslo 1/1993 Sb., Ústava České republiky

²¹¹ zákon číslo 182/1993 Sb.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BALÍK, S. – HLOUŠEK, V. – HOLZER, J. – ŠEDO, J. *Politický systém českých zemí 1848-1989*, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2003
- DAVID, R. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod*. NAKLADATELSTVÍ OLOMOUC, 2001
- GERLOCH, A. *Řízení před Ústavním soudem*, Praha 1996
- GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994
- GERLOCH, A. – KYSELA, J. et al. *20 let Ústavy České republiky. Ohlédnutí zpět a pohled vpřed*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013
- GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl I. 1914-1945*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2005
- GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl II. 1945-1960*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006
- GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl III. 1960-1989*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007
- GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa Díl IV. 1989-1992*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2007
- HENDRYCH, D. – SVOBODA, C. a kolektiv: *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1997
- KLÍMA, K. *O právu ústavním*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- KOCOUREK, J. *Zákon o soudech a soudcích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015
- KYSELA, J. *Zákon o Ústavním soudu po třinácti letech*, Sborník příspěvků, Eurolex Bohemia, a. s., Praha 2006
- MADAR, Z. *Slovník českého práva, 3. Rozšířené a podstatně přepracované vydání, II. Díl*, LINDE Praha, a. s., 2002
- MLSNA, P. et alii: *Ústava ČR-vznik, vývoj a perspektivy*. Praha: Leges, 2010
- NOCAROVÁ, Z. *Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu České republiky*, Vysoká škola aplikovaného práva, s. r. o., 2006
- PAVLÍČEK, V. *Ústava a ústavní řád České republiky II. díl Práva a svobody*, Linde Praha a. s. 2002
- PAVLÍČEK, V. a kolektiv *Ústavní právo a státověda, I.díl. Obecná státověda*, Praha: Leges, 2014
- PAVLÍČEK, V. a kolektiv *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky, část 1.*, Linde Praha a. s., 2001
- PRINC, M. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015

RYCHETSKÝ, P. – LANGÁŠEK, T. – HERC, T. – MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015

SCHELLE, K. *Dějiny ústavního práva*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016

SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K. a kolektiv *Soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004

SCHELLEOVÁ, I. *Správní soudnictví*, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., Praha 2004

SCHELLEOVÁ, I. a kolektiv *Organizace soudnictví a právní služby*, Praha: Alfa Publishing, 2006

SLÁDEČEK, V. – MIKULE, V./ SUCHÁNEK, R. – SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007

SLÁDEČEK, V. *Ústavní soudnictví*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

SUCHÁNEK, R. – JIRÁSKOVÁ, V. et al.: *Ústava České republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009

WAGNEROVÁ, E. – DOSTÁL, M. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*, Praha, ASPI, a. s., 2007

2. Seznam použitých internetových zdrojů

<https://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>

<http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1>

<http://www.nsoud.cz/>

<https://www.usoud.cz/>

<https://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1158. Sagit, a.s. stav k 24.10.2016

Zákon č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1158. Sagit, a.s. stav k 24.10.2016

Zákon č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1213. Sagit, a.s. stav k 18.9.2017

Zákon č. 7/2002 Sb., zákon o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1213. Sagit, a.s. stav k 18.9.2017

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1214. Sagit, a.s. stav k 18.9.2017

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1214. Sagit, a.s. stav k 18.9.2017

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů. In: ÚZ číslo: 1202. Sagit, a.s. stav k 30.6.2017

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In:
ÚZ číslo: 1208. Sagit, a.s. stav k 21.8.2017

4. Seznam použité judikatury

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6.1.2004, sp. zn. I. ÚS 521/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 1.11.2001, sp. zn. III.ÚS 274/01

Nález Ústavního soudu ze dne 26.4.2006, sp. zn. Pl. ÚS 37/04

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06

Nález Ústavního soudu ze dne 21.11.2007, sp. zn. IV. ÚS 34/06

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 39/08

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 8. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 16/11

Název diplomové práce v českém jazyce

Soudní soustava ČR

Abstrakt

Téma diplomové práce je zaměřeno na uspořádání soudní soustavy ČR. Cílem práce je podat základní ucelený pohled na organizaci soustavy soudů rozvedený o bližší analýzu týkající se personálního obsazování a celkového fungování jednotlivých soudů.

Úvodní část práce se zabývá historickým vývojem soudnictví na českém území, zejména organizací soudní soustavy v období tzv. první republiky (1918-1938). Prvorepubliková soustava soudů z větší míry navazovala na základě přijetí recepčního zákona číslo 11/1918 Sb. na úpravu rakouského a uherského soudnictví. Postupně došlo ke sjednocení rozdílné úpravy soudní organizace v českých zemích a na Slovensku. Soudní soustava první republiky se vyznačovala vysokou mírou specializace, soudy byly děleny na soudy řádné, specializované a rozhodčí soudy.

Soustava obecných soudů je tvořena soudy okresními, krajskými, vrchními, Nejvyšším soudem a Nejvyšším správním soudem. Součástí práce je rovněž popis fungování soudcovských rad, vzniku, trvání a zániku funkcí soudců a přísedících.

Zvláštní pozornost, vyjma soustavy obecných soudů, je věnována Ústavnímu soudu jakožto zvláštnímu soudnímu orgánu ochrany ústavnosti, vycházející z koncentrovaného modelu ústavního soudnictví, a samotnému vývoji Ústavního soudu od jeho vzniku v roce 1920. Ústavní soud by měl fungovat zejména jako efektivní součást systému brzd a protivah v rámci dělby státní moci, tedy kontrolně působit na moc zákonodárnou, výkonnou i moc soudní.

V práci byla analyzována současná platná a účinná právní úprava ČR, a to zejména Ústava ČR, ústavní zákon číslo 1/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, zákon číslo 182/1993 Sb. a zákon o soudech a soudcích, zákon číslo 6/2002 Sb. Zároveň jsou v práci uvedeny některé významné nálezy Ústavního soudu ČR vztahující se k danému tématu, stejně jako právní úprava z období první republiky a let následujících.

Hlavním přínosem práce je tedy komparace současné úpravy soudní soustavy s úpravou prvorepublikovou, a to zejména v oblasti obecných soudů, kdy v dnešní době není provedena větší míra specializace, která by mohla přispět k zefektivnění a zkvalitnění rozhodování soudů, stejně jako k vyšší odbornosti jednotlivých soudců.

Klíčová slova

soudnictví za 1. republiky, Ústavní soud, obecné soudy, funkce soudce a přísedícího, soudcovské rady

Název diplomové práce v anglickém jazyce

The Court System of the Czech Republic

Abstract

The topic of this dissertation focuses on the arrangement of the court system in the Czech Republic. The aim of the thesis is to present a basic, comprehensive view of the organisation of the system of courts, elaborated with a closer analysis relating to the personnel composition and overall functioning of the individual courts.

The introductory section of the thesis deals with the historical development of the judicial system within the territory of today's Czech Republic, in particular the organisation of the court system during the period of the First Czechoslovak Republic (1918-1938). The court system of the First Republic followed on to a large extent from the legal arrangement of the Austro-Hungarian judicial system, on the basis of the adoption of the Reception Act no. 11/1918 Coll. A gradual unification took place regarding the different arrangement of the court organisations in the Czech lands and in Slovakia. The court system of the First Republic was distinguished by a high degree of specialisation, the courts were divided into regular, specialised and arbitration courts.

The system of general courts is formed by district, regional and high courts, the Supreme Court and the Supreme Administrative Court. The thesis also includes a description of the functioning of judicial councils, the establishment, duration and expiry of the functions of judges and associate judges.

In addition to the system of general courts, special attention is devoted to the Constitutional Court as a separate court body for protecting constitutionality, based on the concentrated model of constitutional law, and the development of the Constitutional Court itself since its establishment in 1920. The Constitutional Court should function in particular as an effective component of the system of checks and balances within the framework of the division of state power, thus exercising a controlling function over legislative, executive and court power.

The thesis analyses the currently valid and effective legal arrangement of the Czech Republic, in particular the Constitution of the Czech Republic, Constitutional Act no. 1/1993 Coll., the Constitutional Court Act no. 182/1993 Coll. and the Courts and Judges Act no. 6/2002 Coll. At the same time the thesis presents a number of significant findings of the Constitutional Court of the Czech Republic relating to the given topic, as well as the legal arrangement from the period of the First Republic and the following years.

The main contribution of the work is therefore a comparison of the current arrangement of the court system with the arrangement of the First Republic, in particular in the area of general courts, where today there is no application of a greater degree of specialisation which could

contribute to improving the effectiveness and quality of court decision making, as well as a higher professional level of the individual courts.

Keywords

judicial system of the First Republic, Constitutional Court, general courts, functions of judge and associate judge, judicial councils